

III. Річник. Ч. 20

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

ОРГАН ВІЙСЬКОВОЇ ЕМІГРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В. У. Н. Р.

ІЛЮСТРОВАНІЙ ДВОТИЖНЕВИК

ВИХОДИТЬ 1. І 15. КОЖДОГО МІСЯЦЯ

THE HOMELESS UKRAINIAN
ORGAN OF THE MILITARY EMIGRATION OF THE W. U. N. R.
ILLUSTRATED NEWS.

РЕДАГУЄ КОЛІЗІЯ.

Адреса Редакції й Адміністрації:

Wien XVIII., Ferrogasse 31.

З М І С Т:

Від Редакції	4
Галицька Земля в огні, сльозах і крові	2—7
Памяти револ. жовнірів Гал. Землі	8
Чет. У. Г. А. Крушельницький: В день 1. листопада	9—13
Ярослав Береза: В ніч 1. листопада	14—20
Дмитро В. Під фронтом	20—21
М. Д.: Осінь у таборі	21
Гість із краю між Українськими Галицькими Стрільцями	22—29
Свято 1. листопада 1922 в таборі в Йозефові	29—32
Роман Колтунок: З кліщів смерті	32—36
П. В.: Волинь під військовим зарядом Галичан 1919 р.	37—41
Брат знад Дніпра відгукується!	42
В—К, пор. У. Г. А.: Підстаршинський гурток українського військового табору в Йозефові	42—45
Горі ім'ям серця!	46
П. Б.: В останню путь	46—47
З останньої хвилі	47
Свято 1. листопада 1922 в українським робітничим відділі в Берні	47—48
Виказ жертв	48
Оповідки	48
Справлення похибок	48
Оголошення	48

С В І Т Л И Н И:

Розвалення „Академічного Дому“ у Львові	7
В ніч 1-ого листопада	14
Свято 1. листопада 1922 року в таборі в Йозефові	30
Підстаршинський гурток у таборі в Йозефові	43

П Е Р Е Д П Л А Т А:

		річно	піврічно	чвертьрічно
в Австрії	К.	24.000—	12.000—	6.000—
в Чехословаччині	Кч.	50—	25—	14—
в Югославії	Дн.	100—	50—	25—
в Німеччині	М.	1.600—	800—	400—
в Краях Латинської Унії	Фр.	12—	6—	3—
в Зл. Д. Америки	Дол.	3—	1.50	0.80
в Канаді	Дол.	4—	2—	1—
в Бразилії	Мр.	10—	5—	2.500

Ціна одного примірника:

в Австрії 1.500— К., Чехословаччині 3— Кч., Німеччині 100— М.,
Зл. Д. Америки 0.15 Дол., Канаді 0.20 Дол., Бразилії 0.500 Мр.

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

ІЛЮСТРОВАНІЙ ДВОТИЖНЕВИК

Статі дозволяється передруковувати лише за поданням джерела.

Річник III. Відень, дня 15. листопада 1922.

Ч. 20.

Від Редакції.

В 19. числі нашого двотижневика „Український Скиталець“ появилася стаття добр. Оглядівського „День 1. листопада“. Статю помістив новий начальний редактор без нашого відома, хоч на се не мав права.

Тому, що ся стаття не в ніяк висловом думок і поглядів української військової еміграції земель З. У. Н. Р., якої органом являється саме „Український Скиталець“, заявляємо:

1. Ми, Редакційна Колегія, не беремо на себе ніякої відповідальности за сю статю, бо в плитке й безамістове політиканство ніколи на бавилися, бавитися не хочемо й не будемо. Се підірвало наше добре ім'я і нашу моральну вартість як частин Української Галицької Армії, на яку ми досі своєю працею і поступованням собі заслужили і з якої ми навіть горді.

2. Статя ся своїм змістом, способом думання, а навіть і формою, як статя, що в висловом одностороннього, бо чисто суб'єктивного погляду начального редактора, минається з нашими цілями. Ми, військова еміграція, заховані ще частини У. Г. А., вважаємо себе все ще явним висловом змагань цілого народу й тому все, що ми досі робили, говорили чи писали, старалися робити, говорити й писати так, щоб на се міг дати свій підпис кожний Українець без огляду на свої переконання. І сим ми почували себе все нерозривною цілістю з краєм і з цілою еміграцією.

3. Тому, щоб така неприємність нас більше не стрівула і щоб дати повну сатисфакцію всім нашим Вп. Читачам і Особам особисто в сій статі зачепленим, яких деякі думки сеї статі могли вразити або навіть обидити, ми звільнили начального редактора від його обов'язків і тимсамим вважаємо всяку евентуальну полеміку з сею статю безпредметовою.

Відень, дня 3. листопада 1922.

Редакційна Колегія „Українського Скитальця“.

Галицька Земля в огні, словах і крові.

Галицька Земля вже четвертий рік переносить терпіння страшної окупації, яку з поручення держав антанти (рішення з 25. червня 1919 р.) виконує історичний ворог українського народу — Польща.

Перший рік (1919) окупаційного режиму Польщі у Східній Галичині застав українське громадянство в фізичній перезтомі. Дев'ятьмісячна героїська боротьба проти узброєної Франціїв Польщі на фронті від Карпат через Львів аж до меж Холмщини; криваво-трагічний перехід Української Г. А. за Збруч наслідком недостачі муніції, її драма в „чотирикутнику смерги“, а опісля скитальщина сеї найкращої еманції сили українського народу поза межами землі Галича; внарештованне, вистрілянне й вимордованне політичних провідників міста й села ляхськими окупаційними властями в краю; страшні фізичні й моральні тортури, які прийшлося перейти оставшим при життю активним чл.нам української суспільности Галицької Землі — особливож його стрілецтву в ляхських тюрмах і концентраційних „таборах смерти“, а врешті густе обставленне цілої Східної Галичини польськими військовими відділами — унеможлилювали всякий активний виступ українського народу проти Ляха.

Аж в 1920 р. український нарід Східної Галичини зазначив ділами, що він духом і тілом живий і що його державницьких змагань не вбили ні полчища Галера ні київська драма. Се виявилося у двох полосах краю.

На Гуцульщині, де в маю того року Гуцули почали нищити станиці польської жандармерії і вбивати жандармів, а навіть нападати на польські військові стежі, й на Бойківщині, де у звязку з наступом совітських військ на Східну Галичину селяни несли поміч партизанському відділови стрільців У. Г. А. під проводом д-ра Бекеша і зголошувалися в добровольці проти польської армії. Та сі виступи українського народу Галицької Землі Польща втопила в морі крови й шибениць зараз по відвороті совітської армії зі Східної Галичини. Окремі карні відділи польської жандармерії їздили з повіту до повіту, а села до села й ловили українських „бунтовщиків“, убиваючи або розстрілюючи їх на місці. По селах Гуцульщини й Бойківщини розквартировано тоді „для кращого прокарчовання“ польські кавалерійські частини, а кожного свідомого українського громадянина, що оствав в живих, поставлено під строгий догляд. Розуміється, що серед таких обставин отверта боротьба проти Польщі була неможлива. І тому в другій половині 1920 р. і в першій половині 1921 р. український нарід Східної Галичини був спосібний хіба до індивідуальних актів фізичного терору.

Першим голосним відгомном сього настрою краю був атентат старшини Української Г. А. Степана Федака на польського львівського „воєводу“ Грабовського з дня 25. червня 1921 року. Сей вчинок молодого старшини

і члена української академічної молоді, виключеної ляхським окупантом від студій у львівському університеті, відбувся в мурах львівського магістрату на очах Пилсудського й численних чужинців, що зіхались були на польську провокаційну виставу у Львові, т. зв. Східні Торги. В тиждень опісля зроблено спробу атентату на гернопільського „воводу“, про що польська окупаційна влада заборонила була писати в своїй пресі.

Очевидно, що чим далі антанта відволікала вирішення нашої справи й чим дужче польський окупаційний варвар добирався методами Яреми Вишневецького до українського народу Галицької Землі, тим більше росла серед катованого українського народу ненависть до польської окупації. Зокрема відложенне вирішення східно-галицької справи на неозначений час генуєнською конференцією привело український народ Галицької Землі до переконання, що тільки сила активного виступу проти Ляха-наїздника може принести йому визволення. Сю думку перековано в діло.

Від мая 1922 р. по нинішній день іде плянове нищення польської окупації у Східній Галичині всіми засобами і кривавим зусиллям цілого українського наро.у. Йде двобій між рвучим пута неволі українським Самсоном і плянтаторськими нащадками „królewiat ukraińskich“; у димі палених польських фільварків і осель кольоністів і при вибухах бомб знова почалося славне змаганне українського племені з ляхським походом „na kresy“.

Ось коротке зіставленне фактів визвольної боротьби від мая по нинішній день:

В маю 1922 р.: спалено оселі польських кольоністів 1. в Нижбірку, 2. Чабарівці, 3. Суходолі, 4. Коцюбинцях і 5. Васильківцях густятинського пов.; 6. в Бакончицях біля Перемишля згоріли військові магазини (нагрість ½ мільярда п. м.), а 7. на Засяню біля Перемишля два військові склади вогни й військовий тартак; 8. на шляху Львів-Бібрка ушкоджено сильно залізничні шини та поперетинано телеграфічні дроти; 9. в селі Пстовій, сятинського пов. пострілено пов. команданта польського куріня Радохомського; 10. 18. мая збито польського стійкового біля мосту в Братковичах.

В червні 1922 р.: 11. 3. червня знищено дім жандармерії в Яворові; 12. 16. червня спалено польські доми в Городку Ягайлонському; 13. 18. червня кинено бомбу на станцію жандармерії в Угнові; 14. 27. червня кинено бомбу на дім поліції в Судовій Вишні; 15. 28. червня спалено водну станцію в Любачеві.

В липні 1922 р.: 16. 2. липня спалено великі стайні польського полку в Старім Селі біля Бібрки; 17. 4. липня згорів „Людові Дом“ польських кольоністів біля Яблонова; 18. 8. липня згоріли польські хати та інвентар в Річках біля Рави руської; 19. того самого дня згоріли польські хати в Рубулках, пов. Ліско; 20. в першій половині липня висаджено у воздух великі магазини артилерійської муніції в Ряшеві; 21. 15. липня спалено залізничну станцію в Сопотові біля Кут; 22. 21. липня підпалено залізничну станцію в околиці Городка Ягайлонського; 23. 18. липня був Львів ізольований від цілої Європи з причини поперетинання всіх дротів; 24. 19. липня перетато телеграфічну й телефонічну сіть на значній просторі на лінії Коломиї-Станиславів; 25. 28. липня перетато телефонічну сіть на лінії Львів-Жонква; 26. 14. липня спалено відбєвзаянню в Дрогобичі; 27. 10. липня збито в селі Добростанях біля Львова жандарма Францішка Стшельского.

В серпні 1922 р.: 28. 16. серпня виконано динамітовий захам на потяг в околиці села Пядихи; 29. того самого дня перетато на лінії Львів-Сали-

жайка біля Жовтанець телеграфічні й телефонічні дроти на просторі кількох км.; 30. 17. серпня перетято телеграфічні дроти в околиці Кудикова; 31. 20. серпня dokonано два замаху бомбами на мешкання пов. команданта поліції в Стрию; 32. вночі з 15. на 16. серпня dokonано динамітового замаху на польський двір в Яворові; 33. 28. серпня dokonано в протязі одної ночі підпалу двора гр. Дембського, замаху на залізничу станцію і знищено динамітовими петардами поліційний дім в Яворові; 34. того самого дня знищено телеграфічні й телефонічні дроти на лінії Львів-Жовква біля Грибович; 35. того самого дня підпалено в Переспі пов. Сокаль стирти збіжа дідака Іра-сінського; 36. 31. серпня пострілено польського поліційного агента Стенулу в Стрию.

Місяць вересень 1922 р. був місяцем палення польських дворів і стирт збіжа на польських фільварках. На основі звідомлень польської преси в тім місяці горіло 77 фільварків. Треба при тім зазначити, що про багато випадків не було згадки в часописах. І так в сім місяці спалено: пов. Камінка Струмилова; 37. збіже на фільварку в Тадані, 38. Неслухові, 39. Сільці Бенкові, 40. на фільварку бурмістра в Камінці Струм., 41. на військовім фільварку біля Камінки Струм., 42. в Ковлові. В тім повіті спалено крім того 43. хутір вїята в Тадані та 44. лісничівку в Мазарні; пов. Перемишль; 45. спалено збіже на фільварку в Болестрашціх, 46. фільварок Яхсманіч (10. вересня), 47. Бушковичі (20. вересня), 48. Мишковичі (20. вересня), 49. Міжинець, 50. Бушковички, 51. Хиринка; пов. Жонква: спалено фільварки в 52. Антонові, 53. Вечірках, 54. Еатятичах, 55. Турниці, 56. Дівриях; пов. Станіславів; спалено фільварки у 57. Вікторові (29. вересня), 58. Комарові (29. вересня), 59. збіже на фільварку в Угрінові, 60. майно кольовіста Ніклена в Букачіцях; пов. Стрий: спалено фільварки в 61. Нежухові, 62. Стриганцях (26. вересня), 63. Підгірцях (27. вересня), 64. Стілкові (29. вересня); пов. Рава Руська: спалено фільварки в 65. Сліці, 66. Любичі Королівській (12. вересня), 67. Журанці, 68. Гійчу, 69. Річках, 70. Сідлицях (24. вересня); пов. Бережани: спалено фільварки в 71. Слободі Золотій, збіже на фільварках в 72. Будзанові, 73. Заславу. Крім того спалено в тім повіті 74. дім польської школи в Рибниках; пов. Тернопіль: спалено фільварки в 75. Курівцях і збіже на фільварках в 76. Острові, 77. Буцневі; пов. Тереховля: спалено фільварки в 78. Заславу, 79. Антонівці, 80. Слободі — і ще два в невідомих нам селах; пов. Яворів: спалено фільварки в 81. Ожмлі, 82. Жардові, 83. Вільках Росновських; пов. Сокаль: спалено (29. вересня) фільварки в 84. Хорошові, 85. Гадванцях, 86. Войславичах; пов. Вібрка: спалено фільварок в 87. Підгірцях і збіже на фільварках в 88. Деятинцях, 89. Бажовцях; пов. Львів: спалено фільварки в 90. Підбірцях, 91. Підлісках і збіже на фільварку 92. Суха Воля; пов. Городок Ягайлонський: спалено фільварок в 93. Любіні Великій і збіже на фільварках в 94. Бартазові і 95. Фердинандівці (вл. Душковскої); пов. Перемишляни: спалено фільварки в 96. Глизнах, 97. Підгайчиках, 98. збіже на фільварку Ляшки Королівські; пов. Мости Великі: спалено фільварок в 99. Деревні і збіже на фільварку в 100. Реклинці; пов. Жидачів: спалено фільварок в 101. Ізидорівці і збіже на фільварку в 102. Рудниках; пов. Бучач: спалено фільварок в 103. Тростянці; пов. Добромиль: спалено збіже на фільварку в 104. Новім Місті; пов. Чесанів: спалено фільварок в 105. Любичівці; пов. Долина: спалено двір люстратора дїбр Гречля в 106. Долині; пов. Калуш: спалено збіже на фільварку в 107. Хотівні; пов. Рогатин: спалено стирти збіжа в 108. Потолі; пов. Радехів: спалено стирти збіжа на фільварку в 109. Кутах; пов. Журавно: спалено збіже на фільварку в 110. Боянові; пов. Городенка: спалено збіже на фільварку в 111. Ляновичах; пов. Мостиска: спалено збіже на фільварку в 112. Ляцькій Волі і стодоли кольовіста Шпільки в 113. Поповичах; пов. Борців: спалено фільварки в 114. Зягелі; пов. Печеніжин: спалено будинок староства в 115. Печеніжині. — Крім того місяць вересень привів ще такі факти: 116. динамітний замах на залізничий міст в Яворові (1. вересня), 117. підложено бомби під потяг на лінії Львів-Підгайці, 118. підложено бомби під станцію Боднарів і на залізничий шлях біля неї (7. вересня), 119. ушкоджено залізничий тор на лінії Биганка-Іванів Пусте, 120. підложено бомби на залізничім шляху Конюхів-Сколе-Стрий, 121. розбито вїдвову зворотницю

в Станчанах; зірвано й забрано телеграфічні й телефонічні дроти: 122. біля Жовкв (1. вересня), 123. на лінії Любачів-Башия (6. вересня), 124. на лінії Звинна Вида-Мшана (10. вересня), 125. між стадіямь Суха Воля-Мшана (10. вересня), 126. на лінії Жовкв-Мости Великі, 127. на лінії Сажанька-Честинь (15. вересня), 128. на лінії Камінка Струмилова-Милятин (17. вересня), 129. біля села Желекова (18. вересня), 130. килено бомбу до мешкання учителя Поляка Лущкевича в Утішкові, пов. Золочів, 131. підложено бомбу під будинок поліції в Мишині, пов. Печеніжин (23. вересня), 132. помивано вікна в будинку поліції У Сколім, пов. Борщів; 133. вбито в'їтв-хрунів в Дулібах і Стрілкові, пов. Стрий, 134. вбито члена гуцульської делегації а чолобитнею до Пільсудского у Вербіжі, пов. Коломия, 135. вбито другого члена сеї делегації Юрка Петрійчука й пострілено аранжера делегації, Омеляна Карашкевича в Коломжі.

Місяць жовтень 1922 р. в сім місяці рівно до 15. далі йшли акти індивідуального терору; по 15. жовтні виривають на терені Східної Галичини збройні відділи, які надають боротьбі проти польської окупації масового характеру й нагадують собою Гайдамаччину. Напруженне в краю змагається особливо з уваги на надходячі вибори до польского сейму, які Польша розписала безправно, топчучи міжнародні договори й волю українського народу, також на Галицькій Землі.

В сім місяці спалено: пов. Теревовля: 136. фільварок в Слободі; пов. Львів: 137. фільварок в Сухій Волі; пов. Коломия: 138. фільварок у Вербіжі Нижній і 139. сіно лясничого Гаса в Шепарівцях; пов. Сокаль: 140. сіно на фільварку в Радванцях; пов. Гусятин: 141. фільварок в Підволочиську (недало); пов. Збараж: 142. фільварок в Березовці Малій (10. вересня); пов. Жидачів: 143. абіже на фільварку в Рудниках; пов. Станіславів: 144. фільварок в Лукасівцях; пов. Перемишль: 145. фільварок (другий) в Болесташницях і абіже в фільварку Хирника; пов. Рава Руска: 146. абіже на фільварку в Щирці; пов. Калуш: 147. абіже на фільварку в Негівцях; пов. Печеніжин: 148. сіно вільта Поляка Уруского в Акршорах і 149. пробрано підпалити фільварок у Залучу.

Крім того: 150. підложеної бомбу а електричним апаратом біля мосту під Перемишлем, тор знищено, а льокомотива потягу ушкоджена (в 7. на 8. вересня); 151. полетято вночі електричні дроти на шляху між Тернополем - Березовицею Великою і 152. на шляху між Тернополем і Гаямь Великим; 153. між Львовом і Сиховом стріляно до поїзду й ранено польского поручника Полячка; 154. в Брошнів пов. Должна ранено вїтв хруня Савчука.

Дня 15. жовтня появилася у аборівськїм повіті повстанча група, зложена з 50 людей. В-на, руйнуючи й палячи по дорозі фільварки польских дідичів і оселі польских колоністів, убиваючи і проганяючи польську поліцію і жандармерію, перейшла досі повіті Зборів, Бережан, Підгайці, Бучач, Перемишляни, Борщів і Чортків. Рівночасно появилася така сама група в Сокальщині й перейшла до Тернопільщини, третя група виринула у Брідщині і Збарашчині. Остання злучилася по дорозі а першою групою. Ті групи, особливо перша, найсильніша числом, зароблюються по дорозі на малі гуртки, які несподівано виривають в різних місценостях і ширять між польскими зайдами пересторох. Дідичі й польскі жандарми втікають до міст. Повстанці роздають забране Полякам добро поміж селян і визнають їх відозвами вступати в повстанчі ряди й бойкотувати польскі вибори. Відділи польської піхоти, кавалерії і змобілізовані жандарми рушили проти повстанців, та вночі боїться виступати пр-ти повстанців. В кількох місцях, приміром біля Осінця і Бобулянець буцацького повіту прийшло між повстанцями й польским військом до заввятих боїв, які покінчилися соромною втечею Ляхів. Акцію польских військ проводить командант 12. дивізії в Тернополі.

Перша група зрубала в Ярицях польских колоністів і спалила фільварки Яцківці (З'юріні) Августівку, Плачу, Куряни, Пліхія, Демню, Конохів, Гельник в (Бережанах), Писарівку, Черемхін, Горилі Корвову, Вілку. В Плачці повстанці збили команданта польської жандармерії Ільонинского і двох жандармів Поляка й Сидора, в Горжанці команданта жандармерії Корчонского, а в Дуназві поранили кількох польских колоністів. Телефонічна сполука між Львовом і Підгайцями і Львовом та Бережанами була довгий час перервана, а залізничний рух на галицькій Піділлію здержаний. По

25. жовтня гайдамацькі групи, поділившись на малі гуртки від 5—10 людей, появляються в Тернопільщині, Борщівщині, Бучаччині, Заліщищині, Сокальщині, а навіть і під Львовом в околиці Кулькова. Дня 28. жовтня прийшло в лісі біля Бараньчух Переток дов. Сокаль до завзятої боротьби між польською поліцією і одною з таких груп, в якій одного чоловіка збито, а одного ранено. 31. жовтня прийшло до збройної розправи між Ляхами і повстанцями в околиці Чорткова. Так само між Заліщяками й Осівцем прийшло до завзятої боротьби між одною групою і ляхським військом, в часі якої Ляхи вловили Степана Мельничука, сина галицького землевласника.

Та рівночасно з таємничими гайдамацькими відділами революційні жовніри Галицької Землі також поодинокі несуть смерть Ляхам і їх прихвостням. 15. жовтня пострілено на стації Сопіжанка Сидора Твердохліба, редактора хрунівської газети „Рідний Край“ і кандидата до варшавського союзу. Твердохліб помер у Львові в шпиталі, а його похорони збоїкотувало ціле українське громадянство. В Перемишлі збито Станіслава Пиллюва, який був на usługách польської поліції. Між Мізунем Старим і Мізунем Новим (пов. Долина) пострілено польського жандарма Стефана Сзавіньського. В лісах у Слободі Мізунській замордовано лісових сторожів Пехала й Хоміня. Зрабовано (19. жовтня) біля стації Пераєнківка товарний потяг. Обстрілювано (20. жовтня) між стаціями Мостиска й Медика особовий поїзд. Біля стації Бушковичі, пов. Перемишль, на лінії Перемишль-Крахів підложено екзитову міну. В Турці ранено польського-стійкового. Застрілено (26. X.) Антона Березовського в Вишкова пов. Заліщяки, який хотів кандидувати до польського союзу.

Місяць листопада 1922 р. Мимо шаленого терору, який розвинула польська окупаційна влада і вшехпольські боївки, які на вічу 17. вересня с. р. порішили „відплату“ українському народові, взаємольна боротьба в краю не припиняється. Повстанчі групи dokonали в перших днях листопада таких актів: Вимордували у Фирлеєві, пов. Рогатин цілий постерунок польської поліції; біля Чорткова забрали все майно з польського тягарового поїзду; напали на польський двір в Шутромвнях, пов. Заліщяки. З актів індивідуального терору треба зазначити: пострілення польського митового урядника в Лавочнім Володислава Полянки й застрілення в ночі з 3. на 4. листопада в Коломиїщині хрунів, кандидатів до польського союзу Пігулика й Вехметюка.

Та боротьба з таким зрадливим і безпощадним ворогом як Польща, не легка. Лях, zagrożений у своїм плянтаторським поході на українські землі, вхопився зброєю провокації і найстрашніших засобів терору, яких не зятямила історія. Підпалюючи будинки і збиже о. Цегельського в Камінці Струмиловій (18. вересня), обійсте Українця Мацевича в Долині (21. вересня), підкладаючи бомби під українську гімназію в Долині, під дім „Просвіти“ (22. вересня), Наукового Товариства ім. Шевченка (24. вересня) та Академічний Дім у Львові, вінці під будинок українського „Сокола“ в Ста іславові — Ляхи в своїй пресі й телеграфічними агенціями голосять по світі, що се „Українці підкладають бомби під власні інституції“. Ідеологія зради і провокації, яку проповідував найбільший польський поет Міцкевич, так ярко виявлена польськими провідниками в часі світової війни (бо Поляки зраджували центральні держави й антанту), правнуч тріумфи у відношенню до українського народу Галицької Землі. А поруч метод зради і провокації повели Ляхи у Східній Галичині нечуваний терор, який доходить прямо до божевілья.

До 5 с. м. арештовано около 20.000 Українців без огляду на пол, вік, становиско й питанне вини. В першу чергу арештовано молодь. Коли всі тюрми переповнено, часть вивезено до Домбя, щоби зробити місце для старшої інтелігенції і свідоміших селян.

Майже щодня переходять вулицями Львова цікаві відділи по кількадесять людей різних станів, скованих парами, а через середину відділу протягнений довжезний залізний ланцюг, до котрого всі попривязувані. Арештованих без найменшого переслухання держать як селедців збитих по коритарах вязниць і у вільних школах. Защо, сього ніхто не знає, бо арештуюча поліція на запити не дає ніякої відповіді. Се прямо оргії. Майже в кождім селі кватероване військо різних родів і зброї. Від 8. год. вечером до 6. год.

Розваленне „Академічного Дому“ у Львові. (див. стор. 6.)

рано не вільно нікому виходити з хати. По дорогах і полях патрулює кінна поліція і кавалерія, а постерунки поліції скріплено військом і агентами. До Львова й більших міст спроваджено поліцію, агентів бувш. царської охрани й цілу хмару тайних детективів і шпівнів із Варшави. Провокація на кождім кроці. У Львові переводить поліція труси, ревізії і рації, обступає трамваї, кіна, театри, каварні і т. д. і хто лише гр.-кат. обряду, йде без пардону до тюрми. В останніх днях установлено військову диктатуру для усмирення краю і поручено її ген. Станіславови Галерови. Галицька Земля в огні, слъзах і крові!... Та український нарід рішився видержати в огні боротьби аж до кінця — до повного державного Визволення!

Помішуйте свої оголошення в „Українському Скитальці“, який є найбільше розповсюдженим між українською еміґрацією в Европі й Америці!

Подаємо сумну вістку, що
Революційні Жовніри
Українського Народу Галицької Землі:

старшини Української Галицької Армії
ПЕТРО ШЕРЕМЕТА
і
СТЕПАН МЕЛЬНИЧУК

ровстріляні наглим судом ляхького оку-
панта в Чорткові дня 11. листопада о год.
3. пополудні за сповнення свого револю-
ційного обовязку, а саме вбитте ренегата
Березовського з Мишкова валіщицького
повіту, який поставленем своєї кандида-
тури до ляхького сойму обидив святу землю,
яку толочив своїми ногами.

Склонім свої голови в пошані до ровстріляних
Ляхами лицарських духів!

Спіть спокійно, Товариші, горді сповненням свого
обовязку й певні, що Ваша кров буде пімщена!

Крім того наглий суд хижачького Ляха засудив
рівночасно Беника Михайла, Сергія Івана, Огород-
ного Теодора, Луцака Михайла й Панькова Андрія
на 6 років, а Панасюка Ярослава на 5 років
тяжкої в'язниці.

В день 1. листопада.

Промова, виголошена на Святі 1. листопада 1922 р. у таборі в Йозефові четарем У. Г. А. Корнилом Крушельницьким.

І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одлочинуть
Кайданами куті.

Тодіж як, Господи, святая
На аємлю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Неврячі проарять, а крявій,
Мов сарна з гаю помайнують,
Нічим отверауться уста,
Прорветься слово, як вода,
І дебр-пустыня кеполита,
Сцілющою водою вмита,
Прокиветься, і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
веселим птаством оживуть,
Оживуть степи, озера,
І не верстовіі,
А вольніі, широкіі,
Скряіь шляхи святіі
Простелятьсяс, і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами,
Без гвалту і крику,
Повіходятьсяс до — купи,
Раді та веселі,
І пустыню опанують
Веселіі села . . .

Так думав Український Нарід в Королівстві Данила на довгі
десятки літ перед великою війною,

так думав і по стрілах, що впали в Сараєві в часі перегляду
наших національних військ: Січій і Соколів,

так думав він майже цілий час світової війни, в котрій брав
аж надто велику активну участь,

і так думав той добродушний Величень і Пан свої землі
в день Третього Свого Великого Відродження,

в день 1. листопада 1918 року.

І зле думав він!

Не надією на всесвітню Доброту і Справедливість, не чудами,
не милосердем до своїх відвічних гнобителів, а силою, завзяттвом,
витривалістю і власною та ворожою кровю добувається Свободу
і будується Держава.

Нині, в той Великий День для всіх народів, що, подібно як
Український Нарід Осмомислової Волости, нуждалися у ворожому
ярмі і довгі віки були тяглом у бистроїздних поїздах кровопийців
і катів,

нині, в той день, в котрому ті народи, що своєю свідомістю
ціли, сконсолідованнем усіх своїх сил, безпощадною, кривавою
боротьбою супроти гнобителів, самопосвятою і кровю збудувавши

й закріпивши свою національну Державу і, святкуючи Великий Празник, величають подвиги цілого народу й поодиноких його Великих Провідників, пригадують собі, показують присутним і передають потомним найсвітліші образи визвольної боротьби, оточують божеським акреолем зрив свого народу до державного життя, радіють всенароднім Щастям і, почувавши себе піонерами вселюдського Добра, лиш мимоходом і побіжно згадують про втрати, які понесено, або помилки, які пороблено, —

то ми, Українці, не можемо нині піти покищо їх слідями.

Не втіха й радість мають нині панувати посеред нас . . . а совершенний жаль за утраченим, грижа совісти за несповнені обов'язки, необмежений біль за теперішнє горе в нашій Країні, мають наповнити ваші душі, ваші уми.

Наші серця мають нині переповнитися кровю, а ум і кожний живчик нашого тіла огненною, нестримною жаждою пімсти й кари за найбільшого з великих наших кровопийців, а рівночасно земською любовю до свого Народу й Держави, перед якою усвячений є всякий чин, що зміряє до здобуття Волі, до закріплення народньої Держави,

любовю, яка не знає ніякої іншої моралі крім національно-державної,

любовю, в очах котрої страхіття з часів Нерона й Інквізиції, се лиш іграшка,

любовю, котра в обороні свого улюбленого Народу й Держави не уступить перед ніякою силою,

любовю, якої персоналізацією являється Тарасовий Гонта!

А такої любови ми, Українці Червоних Городів, чотири роки тому назад не знали.

Ми хотіли тоді стати в очах світа „політичними христіянами“.

Понеслася вправді могутня, мавстатична, воскресна пісня від Карпат по Припять, від Сяну по Збруч, поздіймалися смушеві шапки з віками поневолюваних голів мужичих, випрямилися груди й радісно стиснулася рука нашого визискуваного робітника, заясніло пожовкле лице українського переслідуваного інтелігента, поплили щедро сльози радості нашого висміваного жіноцтва й поштуркуваної дітвори. Знявся шум в округ престола славного й великого Князя Льва.

Задрожала кровожадна гидра.

Полки за полками пішли в окопи . . . та не на довго . . . Тоді ми були ще малодухи, занадто приковані до землі й до земного щастя, не знали ще всесвітньої розкоші любови в крові і стражданню за народні ідеали!

Ми замало думали, як найкраще й найскорше знищити проклятого ворога,

ми замало думали, як найкраще закріпити свою Державу,

ми не думали, що заки нарід стане в народів вольних колі, мусить мати свою мартиріольогію,

ми не думали над тим, що народи здобувають собі волю лише власною кровю й самопожертвованием.

Ми гризлися землею,

ми стали дбати більше про власне добро, ніж про добро
Держави,

ми стали цінити власне життя більше, ніж життя народу,
ми забували в ту найважливішу й найсвятішу добу нашої
історії і не словняли, як слід, своїх обов'язків,
ми деморалізувалися щастем, яке на нас упало передчасно!
А за сям усім — прийшли невдачі . . . страти . . . плач . . . аойк
і крик . . .

Вперед! Вперед! Самоофіра!

В мету

Святу!

Кричали ми на площі і в постелі,
Жили віки в короткий час,
І чули нас, здається . . . скелі,
Але ніхто не слухав нас,
Бо не носили прапори шовкові крові,
А кров — Любов.

А де нема любові і страждання,

Там не живе, не бється і життя . . . !

І ми, внутрішнім безладом знесилені й горем биті, зайнялись
на якийсь час тим огненним запалом, яким горіли борці всіх на-
родів у їх найскрутніших хвилях,

ми загоріли тою левинною відвагою, якою визначалися борці
всіх війн релігійних,

ми запалали тим бажанням саможертви, яким палали перші
приклонники Великої Нової Віри,

ми пішли в дикий, неймовірний бій, ми клали голови,
. . . . але вже в неслушний час . . . !

Бо Око Всесвітньої Справедливості спочило на нас, а розгля-
нувши ваші поступки, устами невимомимої Долі, якої важки міря-
ються ціною поту і крові, нам науку й пересторогу проречі веліло:

„Пот еблю

Твою красу, Твою оздобу;
Сама розпнесься! Во злюбі
Сини Твої Тебе убють
Оперені, а зловачаті
Во чреві згинуть, пропадуть,
Мов недолежані курчата,
І плача, матернього плача,
Іспольню гради і поля,
Да зрять розтленная земля,
Що я — держитель, і все бачу!“

І почувли ми той засуд невимомимої Всесвітньої Справедливості
й Конечности, почувли аж надто добре й болюче.

І гнані сею конечністю, ми, мов сини Ізраїля, зневірившись
у свого Бгову, подались у далеку, незнану дорогу проби й дозрі-
вання, блукали в темряві проблем і по безкраїх степах нашої
Широї Батьківщини.

Ми пішли тими шляхами, котрими йшли наші великі, незабуті
предки в XII. і XIII. століттю.

Ми, не вдержавши „частки“ Всеукраїнського Добра, висилю-
валися ратувати цілість.

Ми, долею засліплені й на конечну історичну пробу вогню і смерті виставлені, кровавили свої ноги, калічили тіла, роздирали серця, клали — народнім передсмертнім фанатизмом розгорілі голови в брами нашої „Святая-Святих“ — Києва.

Ми ткали на степах України найстрашнішу народню яшивку кровю нашого юнацтва.

Ми збраталися зі смертю — тифом — чумою і туго трупом, начиненими могилами уквітчали ті простори, з яких даремно підмоги сподівалися.

Були хвилі, що ми, сумнівами биті, падали на шляху в знемогі.

Ми знов, красою й усердним благаннем о поміч нашого катованого народу зворушені, прозрівали й оживали як той мітичний Герой, що впавши на лоно своєї Матері-Землі, знов дужий підіймався до боротьби з Гігантами.

Ми зривалися знов до нових подвигів, ми були катовані, мордовані й нищені чужими і своїми, ми рівнож не щадили нікому смерті, мук і заглади так довго, аж вичерпалася в нас уся енергія, не стало сил, остиг дух і занемогло тіло. . . !

Ми, випивши чашу гора Найвищої Проби й Кари до дна, наситивши — терпіння і мук в імя Народньої Ідеї жадне Серце Всесвітньої Справедливости вщерть і перебувши всі народні страждання, стали на розпутьті. . .

Сини Ізраїля перед Небо — горою, ми (Українці) Скитальці перед Черно — горою !

На нас збувся Великий Гнів Долі, ми відпокутували за наші промахи й нерозум наших мягкосердних Великих Предків, ми сповнили се, що нарід робить Народо м !

Наші пралори шовкові

Набрались повно крові !

.....

Ми маємо свою народню мартиріологію.

.....

І не плакати нам тепер, не сумувати й не проклинати Долі.

Наші серця мають бути повні надземного щастя, що ми якраз живемо в ту криваву — святу добу нашого народнього життя, що на нас збувалася тяжка проба народньої вартости, що ми були свідками і співробітниками при будові нашої Держави, що зпоміж нас впало тільки жертв, наглядних доказів бажання бути вольним між вольними, що на наших очах полилось тільки крові, що збулось тільки мук, що ціла наша, колись то молоком і медом пливуча, а тепер благородною нашою кровю і гидкою ворожою сукровицею зрошена Україна, аж до найдальшого її кутка, почула жажду терпіння за народню Волю й Державність.

Ми маємо з вдячністю склонити голови перед осудом Всесвітнього Розуму, що ще в час виставив нас на пробу й дав нам спромогу в час схаменутися.

Не жалувати нам за тими тисячами жертв, які впали зпоміж найкращих синів нашого народу, не страхатися мук, які наш нарід пережив.

Се конечно було Йому потрібне, щоби стати народом.

Ніяка ідея не заволоділа так довго, як довго не мала своєї мартиріології — мучеництва.

Релігійні ідеї азійських народів, ідея Христової віри, ідея Галілея, Джордана Бруна, Гуса, Лютра й інших великих реформаторів, стали щойно тоді ідеями і стали аж тоді володіти, як полилася обильно кров, як навкруги тих ідей лягли тисячі й тисячі їх приклонників, а також і самі ідео-творці принесли себе в криваву жертву . . .

Чимедужче ворог намагався здушити той святий огонь, чим більше скаженів, чим більше мук і смерти завдавав приклонникам ідеї, тим більше причинявся до її закріплення, до її розповсюдження, тим більше зеднував неофітів, тим більшу віру збуджував у правдивість тої ідеї і її силу й допроваджував до того, що борці за дану ідею зі співами на устах ішли на жорстокі муки й нехибну смерть.

І над нашою Ідеєю Народньої Свободи й Держави збулася така тяжка ворожа проба.

Ми показалися гідними всіх мучеників, яких дотепер знав історія, і ми маємо все, чого Ідея до своєї влади вимагає; ми йшли зі співами на смертоносний бій з людьми і з природою, ми лишили аж надто великий податок крові, ми уквітчали нашу народню Ідею страшним вінком безчисленних могил, а тепер . . .

Не з прощальними псалмами підемо на відвічного ворога . . .

Наш нарід відчув уже, що він став справді народом; зрозумів уже вищість життя народу над життям одиниці, запалав неймовірною любов'ю до своєї Землі й Держави й кинувся в безпощадний, модерний бій із кровожадним наїздником.

Від тухольських провалів по Погорину Волость, від домівки Довбуша аж по місця, звідки святотатська ляцька рука викинула колись моці наших отців церковних

Ціле небо горить луною,
Весь край у пожежі,
В агарищах сумних
Трули ляцької,
Що смерти косою
Скосила їх Воля Титанів ірвіних!

І на нас жде призначене важне місце в тій боротьбі —

„коли Великий встав вже Син лавих
ранах.

Огнем
Мечем!

„Бо пора се великая єсть . . .“

ЯРОСЛАВ БЕРЕЗА.

В ніч 1-го листопада.

Тихо!

Чуєш?

Бє!

Раз, два, три... скрегоче вежовий годинник... Одинацять, дванацять...

Година духів...

Свято померших...

Пора!

Ходім!

Дорога далека...

В країну горя і суму, сліз і недолі, розпуки й ненависти підемо.

Поміж могилами і хрестами блукати мемо...

Глянь!

Одно безмежне поле смерти, зрите могилами без ліку...

А над ним море хрестів простерло свої рамена й сухим скрипотом під подув вітру шепче скарги, що від них ніч німіє. Розкаже терпіння, про які Дантому не снилось. Кидає прокляти, від яких земля тремтить листом осики...

Раз у рік така ніч.

Ніч українських страстей...

Третя з ряду... і... може остання...

Бо чув, як вітер войчить, як стогне!

Він узяв сі скарги й болі на свої плечі, розсилав їх по світі, по просторі, заповнює ними воздух, у засвіти несе . . .

І як добіжать вони до послідніх зірок, як безконечність заллють терпіння піснею і діл міцю — воскресне Воля, осушить сльози, заглушить болі, затре терпіння

Бачиш сі зірки там, високо, високо?

Бачиш, як вони тремтять?

То вітер адає їм звіти, вони дрожать від страхіть сих безмірних, а з віч їх падають сі рясні сльози, що люди метеорами їх зуть . . .

І не довго вже ждати, коли вітер до послідньої зорі добіжить!

Ходім!

Дерева клонять свої голови до самої землі, гадузками обнимають гроби мучеників та стелять їм рештки свого золотого листя . . .

Спішімся!

Не лякайся!

Таж ти син того самого Народу, що й сі, що тут лежать . . .

Ти їх брат, ти на крові їх зріс, ти кров сю пімстити хочеш; бо вони того хочуть!

Ходи!

Ти скаргу мерців пізнати мусиш!

Вона перейде в душу твою, в думку, в кров, у найменшу комірку тіла.

Ти ділом будеш. Нічим иншим, лише ділом, що зродиться із крові батьків та братів твоїх.

Послідовним, могутим ділом!

А скарги полишиш мерцям і вітрові, жалі — нелітним дітям.

Жалі і скарги переходимуть крізь душу твою як гарт її.

Грт до діла.

Діло в всім

Все в ділом.

По землі йдеш, що святою стала.

Кров і сльози, терпіння й болі мучеників освятили її —

Кожда грудка, найменший порошок реліквією стався.

Гордий будь. Гордіший царя, бо ти по святая святих ступавш!

Бо рід твій родом героїв, про яких не барди, але всесвіт піснею співає.

І не сплямиш імени свого вчинком негідним, бо воно в іменем мільонів, тих, що живуть і тих, що смертю своєю окупили його для тебе!

Імя мільонів — Твоїм іменем стало!

Не за твої діла, але для діл.

Памятай про се!

Тут почалося!

В таку ніч, як нині, гукнули перші стріли. Кривавий лиск прірвав нічну пільму. Понурий лоскіт помчав у темний простір. Гомін відбився від верхів Карпат і понісся далеко понад Дажбога землею.

Стріли тривоги!

Почали будити сплячих, вивати байдужих, закривати хоробріх.
 Народ з просоння протер очі твердою рукою, вхопив за кріс,
 зірвався до бою за права свої, за волю.

Лунають стріли чимраз густійше, чимраз голоснійше. Шир-
 шають по цілій Україні. Тисячі падають, мільони стають на їх місце.
 Шалів бій, жорстокий, кривавий. За Правду, за Волю.

Лях, ворог відвічний, у повні крові втопити хоче зусилля
 народу, горами трупів загородити дорогу Волі.

Муки завдає, що на їх згадку сонце меркне, зорі темніють.

Та не спинить зусиль Народу!

Він живе й жити буде!

Бо з трупів родиться нове життя!

Бо з крові встає местник, грізний, велитенський, могутий,
 якого не одоліє жадна сила, людська чи пекольна, ляцька чи
 московська.

А імя йому: Діло.

На Народу чолі став, розвичув блакит прапора й сонцем
 ясным золотіє напись:

„Україні Воля“

У городі Льва почалось . . .

Лев символом твоїм буде!

Відважний як лев, завзятий як левиця, що боронить гнізда
 свого, левенят малих!

Такими вони були!

Сі, що лежать під хрестами тими.

Слухай!

Чуєш, як зі всіх гробів несуться глухі голоси, мішаються зі
 скрипотом хрестів в одну безмежню скаргу й летять у темну ніч?

Най ні одно слівце не мине уший твоїх, бо мертвих се мова!

Скарга Тих, що за Тебе і Твоїх у землю пішли.

Заклик до мести.

Визвання до діл.

. . . Слів усіх не розбіравш?

Чуєш ті тисячі голосів, що несуться з півночі й півдня, заходу
 і сходу? Один страшний хор, що кров морозить у жилах?

Правда! Ти не в силі почути всього зокрема, бо гробів наших
 як зізд на небі, як піску в морі.

А кожний з них розкаже історію сумну як осінь, страшну
 як привид ночі.

Ти підійдеш ближче до гробів а я вясню Тобі їх мову.

Дай руку!

Ходім!

Тут лежать сі, що перші на поклик Волі пішли.

Ніч тоді була.

Зорі невинно всміхались.

Вітрець легонько цілував . . .

Вони на сторожі стояли.

З каменіці ляцькі стріли впали.

Лях забив.

Сі на „Почті“ були . . .

Ляхам вступу збороняли.

Лягли.

Сі у Стрийськiм парку, тамтi на Фердинанда вулицi головами наложили.

Сих до полону взяли. В тюрмах замкнули, морили й били, били . . .

Гукнули стріли . . .

Тут Фоліс і Саламонович,

Тут Степан Негребецький,

Там Яремійчук . . .

Під сим хрестом лежить безіменний український санітет.

Він, сам ранений, перев'язував рану Ляхови.

А ззаду підійшов другий Лях і вистрілом відібрав йому життє.

Стань!

Слухай уважно!

Розумієш слова?

То дружній гимн поляглих . . .

З усіх сторiв української землі . . .

Громом несеться:

„Ми за Волю лягли . . .

До посліднього боролись . . .

Мість катам, мість“ . . .

Ходім далі! Час біжить, а ми далеко йти маємо.

За ніч одну не побачиш, не почувеш усього.

Років на се треба . . .

Бачиш се сільце?

То Завадів.

Ходім на могилу, що видніє під деревами!

Знаєш, хто тут лежить?

Остап Нижанківський.

Хрест як бандура о срібних струнах снує пісню смутку, псалми болю . . .

І тихою скаргою стеляться вони по гробах.

Докінчують недоспівану пісню, що її насильно Лях перервав.

Бо божим мистцем був той, що лежить тут у могилі.

Мистцем пісні . . .

Він пісню творив, солодку, лагідну, що любов у душу вщипляла й тугу родила за щастєм, за добром.

І зненавиділи Ляхи його пісні.

В темну ніч прийшли . . .

Зневажати почали старенького, білого як голуб священика.

На поле вивели . . .

„Мудль сєв, поле“ — сказали.

Клякнув старець.

Моляв у шептав.

Послідню моляв у . . .

Піднеслись ляцькі кріси.

Лиск, гук . . .

Несмичі.

Чотири гроби . . . один при однім туляться до муру.

Чотири хрести похилили голови свої і шепочуть тайну ясним зорям.

Нараз їх Ляхи вбили.

Ні сивого волоса старенького Левка Бесика, ні жінки Каськи Тивонюк не пощадили.

Павлови Пирогови очі викололи, раненого стрільця Демчука добили . . .

Гринів . . .

Тут Магда Гула спить.

Матірю мала стати.

Прийшли Ляхи . . .

Прикладами крісів збили. В болях надлюдських вмирає . . .

А перед смертю родить неживе дитя.

Воно розбиту головку мало . . .

Бачиш сю самітну могилу?

Дідусь там лежить вісімдесятьлітний.

На ринку в Тернополі зловали його польські кати.

Обступили довір, ги й танцювати старенькому казали.

Він на Бога закликав їх.

Не допомгло . . .

Під свист батогів і битий крісами, скакати мусів дідусь сивий.

Кров і піт текли з його тіла.

Ляхи змилювання не знали.

Тільки вітер холодив розпалене лице й розвівав срібний волос.

І танцював старенький, аж упав на землю.

А тіло його була одна велика рана.

То стація Острів.

Чорне місце, де трава не росте, то вістар цілопалення на жертвеннику України.

Не зазеленів воно ніколи!

Там у полон Ляхи взяли десятох стрільців молодих.

Зв'язали їх.

Бензиною обляли.

Підпалили.

Бухнула до неба ясна полумінь із живих свічок.

Понісся стогін болю . . .

На сім гробі хреста не видно.

Жид тут лежить із Чорнокінців.

Жид-Українець.

Фійком його звали.

Двох синів мав і обидвох вислав за Україну боротися.

Піймали його Ляхи.

„Де сини“? питають.

„Там, де їх обов'язок звав“ . . .

І почались лядські знущання . . .

Шаблюкою пальці відтяли.

Руки викрутили.

Цілий тиждень мучили . . .

Нові терпіння щодень заєдали.

А осмого дня виволікли під хату й розстріляли . . .

.

Чому могилки сі такі маленькі?

Діти тут поховані, нелітні діти з Нагуєвич,

Ні одно не мало вище десяти літ.

В ночі прийшли Ляхи.

Село військом окружили.

Вигнали людей із хат враз із діточками малими.

Старих батьків розпростерли на мураві коло церкви.

А матерям дітей відібрали.

Замкнули дрібнята в дзвіниці.

Обложили соломкою.

Підпалили . . .

Піднявся плач, якого світ не чув від початку свого . . .

„Мамо, мамо, тату, тату, ратуй“!

„Ратуй“ . . .

Родичі рушитись з місця не сміли, бо падали трупом . . .

І лізли дрібнята на саму гору під дзвони.

Крізь вікна кидались на землю.

І розбивались як яйце о маму свою, о тата . . .

.

Не хочеш більше?

Не хочеш?

Понад сили — кажеш?

Ні! В тобі лише душа скаменів!

Ти станеш ділом, станеш местником!

Се не все.

То частина тільки, то крапля в морі безконечних терпінь
народу . . .

Глянь на південь!

Ціла Гуцульщина то одна могила, велика, як гори сі, що
в небо глядять . . .

Дивись на схід:

Гроби, гроби . . .

А один великий із височезним хрестом.

То в Товстенькім.

Селяни поставили.

Ляхи посвятити його не дали.

Жандармськими багнетами відганяли материй і батьків, що
молитись хотіли на гробі дитий своїх.

Глянь на північ, захід!

І там море хрестів . . .

Де рушишся, де стопою станеш, там труп твого брата, там кров його свята . . .

Заглянь до польських тюрем!

Чувш, як крізь грубі стіни продираються мучеників стони?

Там мушники, старці, жівки, діти — нелюдські муки терплять.

Терплять за Волю

Не страшна їм тюрма, не страшна їм смерть.

Глянь!

Бачиш громаду старців, жінок, нелітків дітей, що в ліс утікають?

А за ними зі скорострілами, мов за звіриною женуть вороги?

То мати твоя, то сестри маленькі перед каторгою в нетри біжать . . .

Витягають до неба руки і вмираючи від польської кулі, від ляхських побоїв, жалібними очима глядять за Карпати і кричать-благають:

„Ратуй, ратуй, прийди мерщій із крісом в руці.“

З цілої Галичини, з кожного міста, села, сільця, з кожної хати лунає крик розпуки, але й гомін діл! . . .

Чувш?

Чувш зойки мордованих, плач палених дітей, крики насилуваних дівчат, послідні стони вмираючих у тюрмах, скрипіт шибениць?

Чувш?!

Вони кличуть до Бога й до Тебе о пімсту!

Гряде час!

Ти местником мусяш бути!

Бо трупи прокленуть тебе!

Мусяш!

ДМИТРО В

Під фронтом.

Маввий день, пахучий, ясний, теплий.

Зпоза зелених садів виглядають білі хати та мережані городи.

На городі копає грядки молодиця.

Час від часу обертається вона й дивиться на діток, що бавляться під високою грушею.

— А . . . а . . . а так . . . так . . . ! Мій тато вмерли за Вкляйну, а твій ні! — лепече її чотиролітний Івась і плече в долоні.

Вона здригається. По лиці капають сльози, поливають чорну землю. З її грудий виривається глухий тон. Її гадки летять в минуле. Вона призадумується. Зпід її рискаля виходять розкішні картини минулих днів: дівування . . . вінчання . . . первородний син . . .

Вона усміхається. Серце весело бється, робота скорше поступає. Число ямок збільшається.

Трах . . . тат . . . тарах . . . та . . . та . . . та . . . та . . . та . . . та . . .

Гадки сполошилися, втікли.

Серце її стискається. Дух заперло. Зір блудить по горі. З ліса втікає військо, а за ним гонить ворог.

— Діти мо . . . ! не доказала.

Стішиний тріск . . . писк . . . дзвони . . . дим . . . прака . . .
Влата.

Сполошився дим. Налякався, розбився по буряхах.

На землі лежала величенька груша з поторощеним гиллем,
а діточка кров змішалася з її весняним цвітом.

А гармати ревіли, гудили, скоростріли тріскали.

Лава людей доганяла другу.

* * *

Ворог у селі.

Шум . . . ломання дверей . . . бренькіт шиб . . . стрілянина . . .
крик . . . морд . . .

Та вона не чула, не бачила цього. Її душа була в товаристві
коханого мужа й синка — одначка Івася.

М. Д.

Осінь у таборі.

Небо хмарне, понуре. Олов'яні хмари борикаються по небосклоні
й гонять мов морські філі, одна за одною. Сонечко заблудило десь
у весесіті й не показується. Свіще вітер, пожовклим листячком мете,
замітає Скриплять безлисті дере а; галузя шумить, вигинається. Ло-
зина покляни бн. Дзвенить колючий доіт, гадюкою веться кругом бара-
ків. Мерчить дощ, січе. Холод до костий добирається. До бараків дзюр-
чить струмочком вода. Не спигься таборитам. Мов муравлі вештаються
по болоті.

Сей дьигає драбину, той несе вапно. Тамтой за пилкою дреть-
ся, а инший витягає йому нишком сокиру зпід пахи.

Сей спинається по бараку й зичить із чужого даху папу,
а той придналяється до дощок побільше.

Шум, гук, стукіт, мов у гігантській кузні.

Сей стелю прибиває, підлогу ставить, другий вікна затикає,
папером тілить. Той розбирає стіну, солемою її годує, инший
місить глину, мурує піч і хукає в руки.

Піт льється, пригадує д-то, а зуби дзвонять, віщують зиму.
Тіло корчиться, болото братається з ногами.

Той жгриться дітьми, сей про голуби дбає, а инший зловив
ворону й освоїти її думає.

Тут професор учить учнів господарки; возить землю, підсипає
барак. Там команду білять, очищують із гріхів.

Той у комін'яра забавляється, чистить до печі руру, а тамтой
нищечком маює йому садкею вуси. Сі справляють двері, часту-
ються папіроскою, а ті мишачі діри затикають, ликають димок.

Тут напихають соломю сінніки, збивають паху, а сей трі-
пають коци, полошать блох.

Сей скаржиться на серце, а той лічить його лівочим обра-
зочком. Сей холод проклинає, а той посигає, а сей до д-ка . . .

Тут сміх, там біль, тут крик, там жарт.

А там маленька дитинка соломю збирає, трісочки пряче, збро-
ється до боротьби з осіню. Та осінь сміється, скалить зуби, веде
за собою зиму.

Гість із краю між Українськими Галицькими Стрільцями.

(Проповідь луцького єпископа, Д-ра Осипа Боцяна до Українських Галицьких Стрільців у Йозефові дня 15. серпня 1922.)

Во ім'я Отця і Сина і святого Духа, Амінь!

— Не маємо тут сталого місця, але
глядимо того, яке має бути — (Слова
св. апост. Павла з листу до Бореїв).

Дорогі в Христі Брати й Сестри!

Привіт і благословення Боже приношу Вам із нашої Рідної Землиці, від наших курних хат, від Ваших родин, Ваших батьків, материй, сестер і братів, від нашого поневоленого Народу, від могил Ваших братів, під якими вони спочивають в надії на наше воскресення, від Вашої церкви святої, яка молиться безперестанно за те, щоб Ви в славі вернули до краю обороняти святу правду, за яку Ви стали до бою і стоїте до нині.

Зі словами потіхи приїхав я до Вас із Рідного Краю, від нашого милого люду, де ясні зорі, де тихі води, де ниви зелені, де люд хрещений, де могили героїв, що лягли за волю тої Святої Землиці, від якої ділить Вас не одна гора, не одна ріка, не один чужий нарід.

Ділить, але позірно.

Бо нема розділу між нами й Вами. Одно в нас серце й одна надія, віра в Бога, якого Правда перетриває всяку чужу владу.

Ся Правда Божа дасть нам витривалість і правдиву любов волі, вона дасть нам силу вийти з неволі.

Віра, любов і надія єдинять нас нерозривно!

Надією, що Ви вернете з волею, — живе весь наш Нарід у цілій Галицькій Землі. Ні терор, ні неволя, ні нищення матеріальне, ні забирання землі, ні поневолення школи й церкви не захитали його сильної надії.

Нема в нас приміру неправди і зради. Живемо всі своїм власним життям, хоч поки що під чужою владою. Живемо взаємною любов'ю до себе й до Вас, Дорогі Брати.

Ніщо не в силі погасити нашого стихійного бажання волі, з яким ми прийшли на сей світ, нашого непохитного пересвідчення, що ми маємо також право до життя, як і інші народи і що за нами сила і правда святая.

Бо се, що з Божої волі постигла наш Нарід хвиля досвіду, що лютий ворог напав і поневолив нас та забрав наші багатства під своє нещасне панування в моменті, коли наш Нарід підніс чоло до Волі й коли вона, світла, йому всміхалася, лише скріпляв нашу віру й нашу надію.

Миж знаємо, що й Божа Правда терпіла переслідування.

Коли Ісус Христос прийшов на світ, не прийняв Його власний Його нарід і власний люд накинувся на Нього. Сліпа ненависть до Божого Отрочати казала мордувати невинних дітей і Спаситель мусів укриватися між чужим народом. Та щойно тоді, коли агнули ті, що чатували на душу Божого Дитятя, покликав Господь

Бог Йосифа і Пречисту Діву до їхнього рідного краю. Але ще й тоді не був Христос безпечним, тому пішов у Галилею, щоби в Назареті пережити молодецький вік. А коли виступив з наукою Божого благовісткування, напали на Нього власні брати, підозрівали, що Він приятель митарів і грішників; що Він їсть і п'є з ними, казали навіть отверто, що Він піяк (Лл, 34.), за слова гіркої перестороги напали на Нього, хотіли Його укаменувати, скинути зверху гори. Навіть серед Його учеників найшовся один, що хоч прирікав, що ніколи не опустить Христа, в скрутній хвилі таки відрікся Його, а був ще й такий, що за марних 30 срібняків продав Христа.

І ще тоді, коли Христос, уступаючи перед переменною силою влади, приніс із себе святу, криваву жертву, зажадав безумний нарід, що взяв вину сеї смерті на себе й дітий своїх, щоби гріб Христа запечатувати. — А щоби печаті не порушено, поставив чужих римських сторожів, щоби пильнували Христа, аби Він часом не встав із гробу. Але Христос встав, а налякана сторожа впала ниць. Печать остала ненарушена, а Христос воскрес.

Дорогі Брати!

Подібну долю переживав тепер цілий Український Нарід.

І Ви, Дорогі Брати й Сестри, ділите ту долю Народу. Слов'яючи свою вищу волю, казав Вам Господь вийти в чужину та зростати в надії на ліпший час. Значить і для нас прийде час, що пропадуть ті, що чатували на нашу Волю, ті, що в самому зароді хотіли її умертвити, ті, що нас оклеветали, що ждали смерті стільки тисячів Народу та через се покляли самий цвіт нашої молоді в сирі могилу й гадають собі, що вже приборкали Волю тим, що привалили її каменем, припечатали гріб та поставили при ньому свою і заграничну сторожу. Але даремні їх зусилля. Правда Божа невміруча. Вона не дасться привалити каменем. Ніяка печатка, ніяка сторожа не зможе перепинити, щоби наш Нарід воскрес!

Воскресне Україна! Власним життям заживе у власній державі Український Нарід. Так мусить бути, бо інакше не буде кінця безладдю.

Одначе, Дорогі Брати й Сестри, не одна хвилина ділить нас від сього блаженного моменту — щастя нашого й Ви певно готові запитати мене, коли се буде? Так само питали колись апостоли Христа, коли прийде обнова ізраїльського царства? (Ап. Діян. 1, 5.) Господь відповів їм: „Не ваша се річ знати час і пору, що їх Отець застеріг для своєї влади. Але Дух Святий зйде на вас і ви наберете сили й буд'те свідками про мене в Єрусалимі, по цілій Юдеї і Самарії та й аж по край світу“ (Ап. Діян. 1, 7—8).

Так мігби і я Вам сказати, Дорогі Брати й Сестри! Вам, яким доля і майбутність Народу така дорога. Ні будучини чоловіка, ні долі цілого Народу ніхто не знає. Господь Бог застеріг для себе відущість долі Народу, але одно обіцяв нам, що Він зшле на нас ласку Духа Святого й ми наберемо сили й будемо свідками Божого милосердя на нашій святій землі, серед народів цілого світу.

Від Господа Бога маємо отже надію і приречення сили; лише від нас залежить вимолити собі в Нього; щоб сей момент сили скоро прийшов на нас. Тільки ми одні можемо його прискорити. Надії на чужу, хочби і щирю поміч, нема. Самі ми мусимо приготуватися, щоби стати гідним оруддям сили Божої.

А яким чином?

Вперше: Христос сказав до учеників: „Майте віру в Бога! Якщо маєте віри за гірчичне зерно, то скажете до тієї гори: Подсунься! І вона пересунеться звідсіля — туди. Так не буде для Вас нічого неможливого“ (Мат. 17, 21; Мар. 11, 22, 23.)

Дорогі Брати!

Як будете мати сильну, непохитну віру в Бога, в Його святе євангеліє, в святу Правду, в себе самих і у свій Нарід, як не будете зражуватися ніякою невдачею і ніякими противностями в трудах і праці, тоді ся сильна Ваша віра, яка не знає ніяких неможливостей та перешкод, прискорить благословенну хвилю воскресення нашої Волі.

Вдруге: Мусите мати велику любов до тої рідної, поневоленої Землі, до нашого поневоленого Народу. Любіть Його тому, що ми всі його діти, любіть тому, що він бідний, поневолений, сильний, славний. Бо така любов, то не тільки матеріальна любов людини, яка не в силі бідного полюбити, бідному допомогти. Ми маємо любити наш Нарід саме тому, що він потребує нашої помочи.

Пам'ятайте, що цілий Нарід надіється на Вас. У чужу землю послав він за Вами тугу серця свого, за Вас усе пам'ятав, за Вас молить день-у-день Бога, щоб Ви як найскорше вернули до нього, бо він любить Вас, на Вас покладав свою долю. Пам'ятайте, що в серцях Ваших маєте скарб, який має викупити його кращу будучність. Пам'ятайте, що кожний з Вас не одиниця сама про себе, а підстава, на якій спочиває доля Народу та, що тому Ви не розпоряджаєте самі собою. Всі Ви в службі великого Українського Народу, який лиш один може Вами розпоряджати. Пам'ятайте, що кожний з Вас мусить бути сильний морально, інтелектуально і здоровий фізично, бо лиш тоді представлятиме таку силу, яка зможе вибороти незалежність Народови серед ворожих, тяжких противностей. Пам'ятайте, що на Вас тяжить великий, святий обов'язок душевного постуку й фізичного посилення.

Тяжкий се обов'язок серед Ваших обставин. Але беріть примір із Христа. Він каже до нас: „Візьміть ярмо мов на себе і вчіться від мене . . . Ярмо мов солодке, а тягар мій легенький“ (Мат. 11, 29, 30.).

Так і над Вами ярмо, Ви-ж у чужій країні, заперті за дротами. Але Ваше ярмо не те неславне, під яке Римлянин гнув во рога й попід яке кавав йому йти навколішки, — а ярмо відповідальності перед власним Народом, перед його будучиною і долею.

Тішуся, що нахожу у Вас се почуття, бо воно наказує Вам поступати по-наведеним вказівкам.

І тому, Дорогі Брати: Прийміть подяку Ви всі, що студіюєте і приготуєтеся в середній і найвищій школі, прийміть подяку

від мене й від Народу за те, що працюєте над собою. Бо чим інтензивніша буде Ваша праця, чим більше будете досконаліти себе, тим більше наберете в себе тієї великої непропашої сили, яка одна рішає про долю Народу. Чим більше будете розвивати ум, чим більше будете сталити волю, тим сильніші будете Ви, а у Вас і через Вас цілий наш Нарід.

Ви се робите й Ви мусите се робити, щоби зрозуміти й відчутти ті питання, які нас найболючіше доторкають і щоби стати здібними до скинення ворожого ярма.

Ваш ум, який глибоко проникнеться правдою, стане світлим, благородним, вразливим на кожду кривду; сей ум зрозуміє своє положення, він пізнає, що питання болі й державности — то питання нашої волі, питання, хто має на націй землі працювати, до кого має належати та земля, яку ми одержали від предків і від батьків, яка зрешена нашим потом і нашою кровю, земля, яку ми і від нашого Народу ворог відбирав. Від двох років кольтонізує наїздник нашу землю. Хто вмів дивитися на долю Народу не умом, а серцем, той відчує глибоко, яка кривда діється через се нашому Народови. Горожани польської держави продають дорого свою землю на заході, щоби при помочи свого уряду набути її вдсягеро більше в націй країні на сході, з кривдою для нашого безземельного брата. А Ви знаєте, що питання землі — се перше питання на Україні.

А друге — се питання школи і просвіти. Наша школа в ярмі. В ярмі найвища й середня школа, в ярмі й найнижа, бо в руках ворожих чужих інспекторів і вчителів, які самі без нас рішають про те, в яким дусі має йти виховання української дитини. Середніх шкіл взагалі мало й ті під чужим впливом, та й не все відповідають реальним потребам нашого населення, а до найвищих шкіл чужих загороджено нам законом дорого на те, щоби ми не прозріли й не побачили, яка кривда нам діється.

Є ще і третє питання, Дорогі Брати й Сестри, а се питання нашої церкви, питання нашого милого, славного й такого гарного грецького обряду, який від віків виховував наш Нарід у любові Христа й почитанню святих. Тій церкві наліс ворог перший удар, як тільки вдерся зі зброєю на нашу землю. Безпримірно поступив із нашими священиками. Ви знаєте се самі, тож не потребує розказувати про події в Судовій Вишні, в Зимній Воді, де ворог не пощадив навіть Найсвятіших Тайн, обезчестив Христа й церкву нашу. Тепер грозить він розв'язанням львівського семинара, захоплюючи його у свою владу; та сама доля жде й перемиський семінар. Загрожені й усі наші громадські інституції, загрожена й народна наука. Бо священики не мають доступу до шкільних рад. Їх відділює ворог від Народу, аби полишити Нарід проводу.

А вже вершком посягання на нашу церкву, на її добру славу, було се нещасне, державною властю й поліцією зааранжоване „большевицьке віче“ в церкві святого Юра, яке устроїли приїзці з Варшави особи в сутеривах недалеко храму Божого. Мало воно

кинути неславу на українську церкву. Й сам начальник держави посмів сказати в Кракові на вічу прилюдно неправду на те, щоби адискредитувати перед світом нас, а наших братів на Холмищині й Підляшшу упередити, аби не вертали на греко-католицьку віру, на те, щоби здержати тамошніх священників і брархів, що хотять пригорнутися до нашої церкви й Народу.

Що ворог намагається знищити нашу церкву й матеріально, відкачуючи їй помочи, про те не потребує згадувати, бо Ви се знаєте й се менше важне з огляду на те, що сам Нарід церкви допомагає.

На Вас, Брати, тяжить освячений козацькою традицією обов'язок стати за волю української церкви, тимбільше, що вона за Вас, за інтернованих, молиться й умолила від Господа Бога тої великої сили, яка приверне волю нашому поневололеному Народови.

Моліться й Ви, бо в молитві, в привязанню до церкви й богослуження знайдете ту силу, яка Вам тепер така потрібна, щоб не піддатися тяжким обставинам.

Знаю життя дюремне й вигнання, знаю, що одинокою потіхою, в таким горю, є молятва та ласка Божа, що підносить Нарід до чесного життя.

Гляньте кругом себе. Живете між народами, яким добро діється, які більше дбають про туземне, ніж про небесне добро. Забувають вони, що чоловік крім тіла має й душу, а душа відчуває невгасиму потребу ідеалу. Прямованне до туземного добра двигнуло в них добробут, але принесло зі собою і яркі моральні нерівності. Бо матеріялізм нищить надприродні ідеали справедливости, гуманности й посвяти й робить із чоловіка бездушну машину, яка працює з дня на дечь і непомітно паде все нище й нище. Пам'ятайте на сей остерігаючий примір.

Молодь, що хоче спасти свій Нарід, мусить бути чесна й поборжна, а коли буде чесна й моральна, тоді буде й фізично здорова, тоді буде між нею любов, яка особливо потрібна у Ваших важких обставинах.

Знаю тюремне горе — сам його переживав — знаю, як страшно впливає тюрма на чоловіка. Часом так тяжко на серці, начеби хто каменем привалив груди й найменша мушка непокоїть нерви, а в добрій вірі сказане слово будить образу. В таким положенню хай любов укаже дорогу у Вашім серцю. Терпіть один одному, майте взаємну любов, бо вона дає єдність і силу. Дивіться один на одного як на свого рідного брата — а наберете сили в терпінню. Бодріться, кріпіться, проти власного пересвідчення піддержуйте один одного, не зраджуйте, не видавайте себе взаємно й не докоряйте собі виною. Про вину годі говорити. Нема що скривати: нарід впаали ворожі сили, придавили, й тут вина, а в нас хіба ся, що не були приготовлені на сю велику хвилю. Та проте маймо для брата ободрюючі слова. Загріваймо себе взаємно, щоб перенести терпіння.

Так, терпіть, Брати, але не безчинно! Я не хотів сказати: мусите терпіти і ждати, аж інші дадуть Вам волю. Се булаб етика невідьника. Ось до чого

взиваю Вас: глядіть чесно в будучність, молитесь Дорогі Брати і працюйте, працюйте, працюйте!

Серед невольницьких переживань треба чоловікові забути, що він невільник, треба йому пам'ятати, що він сян волі, що його ідеал — дихати вільним повітрям степу. То забуття і ту пам'ять може йому дати тільки праця і коли можу Вас, Дорогі Брати, о що просити, то прошу о одно: о невислушу працю. Чим вона буде у Вас тяжча, чим прикрійша, тим гарнійший дасть вона вислід. Не зражайтеся тям, що той, з ким маєте працювати, за мало мав сил, або холодно береться до праці — бо капля жолобить камінь.

А праця потрібна до більшого досконалення себе, прискорення⁶ розвитку, вона одна рішить про Вашу долю.

Наш Нарід тому нині поневолений, тому з нього насміхаються, бо намало мав праці над собою в минулім. Він був досі тільки невільником, у неволі виконував працю, тому й не любив її. Нині инакше. Через інтелектуальний розвиток Нарід побачить свою кривду й доложить — усіх зусиль, щоб позбутися її.

Праця — се той державний чинник, який дасть нам волю, до котрої так тужимь.

Тому перемагайте себе, Дорогі Брати, в праці, перемагайте тою благородною перемогою, яка позволить кожній одиниці, що тут є, вернути з таланом до дому, вернути з благословенням.

Прийде хвиля, що в славі, зі зброєю в руці, вертати будете до хати. Та не забувайте на се, що Вас тут покищо за мало, що до того треба посторонньої помочи, якої покищо не маємо, що треба отже ждати, але не по невольницьки. Мусите вихиснувати час на здобуття тої сили, якої Вам ніхто не відбере, а се: на здобуття знання. Так, мусите пізнати все те, що для добробуту Народу конечно потрібне: господарство, ремесло, торговлю й усе те, чим Нарід живий. А коли вернете з таким знанням, повні віри в ідеали, в будучність свого Народу, повні любови до нього й коли обійдетесь там із ним як брати, коли двигнете його з прибиття, коли будете ширити світло, коли будете дбати про його добробут дочасний, — тоді Він стане політично вільний.

Вірте отже в Бога й сильно працюйте над собою, щоб кожний із Вас представляв особливицу цінність у Народі, щоб мав сили настільки, щоб будиги сонних і сплячих.

Полюбіть працю для того самого, що в ній джерело волі, беріть її поважно, а здобудете силу моральну, взаїмну любов і забуття невзгодин, які переживаєте. Хочби буря хуртовиною шуміла, град бив, а лице Ваше заливав дощ, праця успокоїть Вас, дасть Вам здоровле, верне давню силу, піднесе Вашу цінність. Бо не тільки матеріальна сила рішає про долю Народу; більше важні є сили ума. Отверто можна сказати, що наша справа за границею тому слабо стоїть, бо за мало в нас людей, за мало правдивої інтелігенції, що зумілаб її повести, як слід, представити перед чужинцями правду й вимотти на ворозі її пошанованне. В той спосіб можна іменно й за границею працювати для добра

Народу, коли будемо старатися мати таких людей, які можуть стати для заграниці чимнебудь помічними, які можуть їй чимнебудь заімпонувати.

Просвіта й культурне зрівняння із заграницею прискорить світлий день нашої Волі!

Дякую Вам ще раз щиро за те, що Ви вже працюєте в тому напрямі, дякую, що й найменших неграмотних братів просвічаєте, дякую, що так гарно держитеся на чужині. Короткий час я з Вами, але се, що я чув про Вас, приказує мені зложити Вам щиро подяку.

Від Вас не чув я нарікань, бідкань, падькання на недолю — навпаки, ті, з якими я сгрінувся, показали силу, віру й раїсть. І я, тішуся, що Бог дозволив мені зіткнутися з Вами, бо моє серце успокоїлось і ожило. Я побоювався передше, чи нема там за доштами розлуки, гнітучої туги й розчаровання. Та я не почув і не побачив того. Навпаки, від усіх, з якими я лише говорив почув я тільки одну й ту саму заяву: Не вернемо інакше, тільки з Волею! І за се я клянню голову перед Вами. Пригадється мені пересторога, яку мати Спартанка давала синові, виправляючи його на війну й подаючи йому щит: „Або з ним, або на нім!“. В приміненню до Ваших обставин: „Або вертати з волею для Народу, або сидіти тут так довго, доки працею не здобудемо тільки сил, щоби стати Народом вільним“.

У краю ждуть Вас! Та серед молоді кинулася там — на жаль — якась тупа бездільність, що дбає тільки про те, якби гарно вбратися, добре зїсти, закурити й нічого не робити. Тому прошу Вас: Впливайте листами на край, щоб і там зачали інакше думати про свою долю, щоб була між ними лучність, взаїмна любов. Бо коли в краю наступить духове зрівняння з Вами, тоді станемо силою, яка зможе перебоєм злучити всі землі від Карпат до Дону, від Припяти до Чорного Моря, станемо Народом вільним і благословенним!

Не сміємо забувати ні на хвилину, що перед нами велике завдання, що нас жде не лише визволення Придніпрянщини від тяжкої большевицької кормиги, але що маємо допомогти до сього, щоб людська цивілізація вернула на простори Росії. Бо там лежить розбите все те, над чим працював дух людський віками, там голодують великі країни, що давали поживу цілій Європі, там вигибають люди. Я бачив страшні картини, бачив ознаки людоїдства й серце краялось, чому так гине нарід, що може бути сильний?

Пам'ятаймо, Брати, що маємо добути волю не лише Галицькій Землі, але цілій Україні, пам'ятайте, що маємо допомогти бідній Білорусі, Литві й Москвінам.

Велику хвилю переживаємо й велика відвічальність наша перед Народом та історією. Ми не сміємо стратити ні одної хвилини, не сміємо стратити ні одної одиниці, бо нас жде та місія, про яку писав великий український патріот Микола Костомарів у „Книзі Билія Українського Народу“ — місія: „Здобути волю собі,

дати її іншим народам, допомогти до морального дивигнення всіх". Наш Нарід се той камінь, який будівничі відкинули й потоптали при будованню нового життя в Європі, — але він має стати каменем угольним для нового храму Волі, він має піддвигнути тих, що впали і стати вільним із ними.

І буде се велике диво для всіх тих, що дивилися на нас, а не виділи нас.

У надії, що словнимо наше завдання, прощаю Вас, Дорогі Брати!

Нехай молитва лучить нас далі, як лучила досі. Моліться за Нарід у краю так, як він за Вас пам'ятає і молиться! Тужить за ним, як він за Вами тужить, та не тою безчинною тугою, що відбирає сили; тужить із силою і невсипучою працею, тужить зі взаємною любовію і терпеливістю! Будьте сильні, характерні й моральні.

А коли всі будуть так працювати, як Ви дотепер, коли й Ви далі не зійдете з обраного шляху, тоді нашою працею прискоримо ту велику хвилю, що й у наше віконце засяє сонце!—

Амінь!—

Свято 1. листопада 1922 р. в таборі в Йозефові.

„Хай кат дріжить . . . !
Ми хочем жити
Всевольтими на світі: . . . !“

так починався афіш, що сповіщав свято.

В навечері грали в театрі „Бондарівну“, що знаменито на-строїла таборитів до найбільшого національного обходу, який за-чався вже ранком полевою Службою Божою на площі перед та-боровим театром.

Не полки за полками, а одинокий курінь слухав її мовчки під осіннім, сірими хмарами прикритим небом.

Повівав холодний західний вітер і кидав подекуди пластин-ками першого снігу. Військо стояло „Повір“. Стояло гордо й бадьоро. Слухало слова свого Найвищого Народнього Провідника-Прези-дента. Стояло . . . а свою віру й силу передавало на крила втру, щоб він вільний та бистрий заніс їх ген там далеко, аж за сині верхи небосяглих Карпат і передав братам, що баграться кровю визвольних змагань . . .

Орхестра грала „Ще не вмерла“ — кінчилася Служба Божа.

При головній таборовій доріжці станули генерал, посол Західної Української Народньої Республіки з Праги, український і чеський полковник — команданти табору. Проти них між бараками орхестра, а доріжкою чвірка за чвіркою, сотня за сотнею йде в почетнім ході.

Ще чують у собі стрілецьку кров. Нині заграла вона в їх жилах живійше. Їх підбадьорила святочна хвиля.

„Ми не забудемо тебе, 1. листопада 1918.“

Одинацята година. На площі перед театром концерт. Таборова орхестра грає вязанку українських пісень. Вітер не втихає, змагається, немов силується розвіяти хмари, показати сонце, немов спішиться зловити всі акорди орхестри, всі тони української музики — душу цілого народу й рознести їх на буйних крилах по цілім світі, як велику радість, а разом скаргу і протест . . .

Вечір. Сема година. Перед театром світить лампочка. Передніми дверми спішать до театру таборити й гості.

Задзвонили втретє, на салі тихо. Піднеслась куртина й перед очима видців стала серед зелені над пропастью скована Україна.

Свято 1. листопада 1922 р. у таборі в Йозефові.

На голові терновий вінок. Руки заломлені, в очах передсмертний жах. Над Нею ворог, прикладом наміряється вдарити. Під горбком лежать обезсилені українські стрільці зі зброєю в руці. Десь далеко бе дванацята година . . . Стрільці будяться, встають один, другий, третій . . . Дивляться на свою Матір і бачать, як ворог наміряє вдарити Її по голові. Одним ударом нищать ворога, розковують Мат'р, скидають терновий вінок і чуйно сторожать на всі сторони, готові до оборони . . .

Вільна, врадована Мати благословить своїх діток-стрільців, а з воздухів несеться пісня:

„Вкраїно Мати! Кат сконав!
Не даром бились ми за волю,
Бо кат сконав Тобі на щастє і на долю,
Щоб обернути в вєшний рай святу руїну.“

Сцена, гарно змальований сальон. Виходить четар Корнило Крушельницький і виголошує святочну промову. І полпили слова тверді, правдиві. Понеслась думка за думкою, вислів цілої української галицької суспільності перед і в часі революції та висновок — наука, що сила в народі, а волю здобудемо самі — огнем! мечем!

Слухачі, мов зелектризовані, слідили кожде слово, ловили думку, переймалися . . .

По черзі виходили на сцену хори, мужеський і мішаний. Нові се співаки. Згуртувались на поклик четаря Дольницького, голови К. П. К., під управою поручника Швеця. Хто мав голос, вступав до нового хору. Старих, відомих таборових співаків не стало а хвилею відізду студентів.

Співали вони надсподівано. Мужеський хор відспівав зовсім удатно Ніжанковського: „Гуляли“ й Дубика-Недільського: „В весняний день“, а мішаний хор „Калиною“ Лисенка і „Ой пряду, пряду“ Леонтовича внесли між слухачів ту шляхотну ніжність, що в доповненню з повагою хвилі й силою святочної промови родить найбільшу любов, степенує віру . . .

. . . Поплили звуки оркестри, понеслись акорди увертури: „Наталки Полтавки“. Як живе слово говорили, промовляли, взивали . . .

Добір деклямацій — се спеціальність Йозефівців.

Карманського: „В роковини 1. листопада“ віддеклямував поручник Босаків бездоганно — а п. Груба, відомий уже таборитам із попередніх концертів, виголосив теж без закиду — Карманського: „Ні, не ридайте!“

Та вже найсердечніше привитала публіка маленьку Іренку Стахівну.

— Нас ждуть — говорила вона —

. . . — Ми ярмо з народу скинем.

— І Матір знімемо з хреста . . . !

І дійсно відчуваємо душею, що мільони ждуть . . . маленька душа дитини кличе:

— Де впала крові хоч краплина,

Де тільки тихий стогін чує,

Всі, як душа одна, єдина,

нас ждуть. —

Як марево снується перед душею: . . . наші здобутки мозольні варшавський ворог підступом забрав, заграва на галицькім небі, тюрми, тюрми, смерть . . . динаміт . . .

нас ждуть . . . !

Друга часть концерту — се діточа вистава К. Малицької: „Козацькі діти.“

„Мамо! Скажіть татови, що я не зрадив!“ говорила козацька дитина, вмираючи від ворожої кулі . . .

І треба було дивитися на сцену, на вмираючу дитячу, щоб відчути силу тих слів . . .

„Мамо, я не зрадив!“ . . .

Яка сила, який зміст, яка мораль! . . .

Всі, що слухали, відчували силу отсих слів:

„Мамо, я не зрадив!“

Щось дивно-надземське охоплювало душу, а в серці врисувалося глибоко:

„Мамо! І я не зраджу ніколи!“

Шукайте своїх і знайомих, які пропали в часі української революції, оголошеннями в „Українському Святальці“!

РОМАН КОЛТУНЮК.

З кліщів смерти.

(Продовження.)

Вже і спати нікому не хочеться, утома десь зникла невідомо куди, лица у всіх радісні, бадьорі, повні щастя та життя. Якимось нечайно запанував у всіх веселий настрій. На дорозі лежить убитий кінь — там дещо далше вивернений віз, розсипана мука, крупи та овес. На дощині з боку воза видно напись „5. компанія“. Стрільці сміються, шуткують — якусь внутрішню радість справили їм сей вид.

— От втікали пройдисвіти-Ляхи та навіть не встигли забрати з собою сього, що нагребали! — чути голос із рядів.

— Подождіть! — Ми ще не таке побачимо, коли будемо йти далі. По дорозі стрічатимемо ще польські чоботи та шапки, які Ляхи погублять підчас своєї втечі, — відповідає молоденький стрільчик, що йде в першій ряді.

Сміх, гамір, розмови не втихають. Що-раз-то більше зближаємося до самих Копичинець. Хоч сонце щойно сходило, видно вже з далека, що в місточку ніхто не спить.

Чути короткі слова командантів „Вступати в ряди!“ І в одній хвилині батава за батавою йде походом, мовчки, немов на площі вправ.

Дивишся і сам своїм очам не віриш, щоб се могло бути правдою. Така карнісь, така слухняність у сих людей, яких цілий світ зове бандою розбишак. І якась гірка іронія, ненависть та погорда до сього „світа“ мимоволі пробуджуються в найглибших закутинах душі. Хочеться чогось великого, сильного та потрясаючого до найдалших клітин мозку. Та рівночасно будиться в серці до тих людей безмірна любов — сильна — сильніша смерті. . . І лиш одно бажання огортає ціле єство — за всяку ціну вибороти тим безталанним людям волю та щастя. Нехай що й життя треба віддати — так се не сміє ні хвилини когось захитати. Та чи зможемо силою добути волю?! — шепче якийсь злий демон. А чимжеж иншим, як не силою, як не зброєю, як не знищенням усього до посліднього, що нам вороже? Чи може маємо вірити в людяність ворога? Чи може маємо надіятися, що ворог у своїй великодушності

сти дасть нам так без нічого волю? Чи може маємо переговорювати з ним та йти на уступки?! Ні! Ні! Ніколи ні! Нехай прокляті будуть до сегого покоління всі ті, в котрих моглаби зродитися така думка. Бож стільки досвіду дала нам минувшина! І чи він нічого нам не говорить?! Чи мавби він піти намарно? Волі не купується, волею не торгують, волю треба собі самому силою добути. „Vae victis“ — говорили старинні Римляни. Тому розсудити нас може лише зброя або смерть.

— Позір! — рознеслося грімким голосом, відбилосся в ліску та десь далеко завмерло. Думки щезли, а дійсність знов станула перед очима.

Передні ряди батави доходять уже до перших домів Копичинець. Треба увійти до міста в порядку — так, як се личить карному війську. Тому йде такий приказ від сотні до сотні, від батерії до батерії. Приглядаючись тому, серце радіє. Ох! Бо хтож із військових не знає в таких випадках душевного настрою галицького стрільця! За австрійських часів було тяжко дисциплінувати жовніра до тої степені, до якої почуттє обовязку та свідомість власного „я“ дисциплінували галицького стрільця. Може тяжко повірити в се тим, що не бачили сього на свої очі. Одначе сі, що були цілий час на Великій Україні, добре се памятають: чим став галицький стрілець за Збручем.

Із домів повиходили люди — всі веселі, щасливі, дивуючись, звідкіля взялося стільки війська. Так і видно, що хотілиб поспитати, розвідати про речі, одначе не мають кого, бо всі не задержуються, прямують далі.

Приходимо на ринок. Скрізь стоїть військо, обози, коні. Гамір, шум, немов в улию. Ще і для нас знайшлося місце — та приміщуємося, де хто як лиш може. Команданти частин оголошують, що тут задержимося кілька годин, отже можна кождому відпочати, але не вільно нікуди розходитися. Візники випрягають коні від возів та дають їм їсти. Загуркотіли полеві кухні, їдучи по воду до криниць — і незабаром синій дим із коминів полевих кухонь сповіщав, що кухні нарядь сніданнє. Стрільці посідали на землю, дехто спить уже соло ким сном — відомим лише стрільцям-бобвикам. Довгий ряд кр сів, що стоять в кізлах, міниться ріжними красками у проміннях сонця. Ось недалеко стоять батерії гармат. Вони поважні, мовчаливі, сказати можна — суворі. Немов зібрали всі свої сили, готовлячись до важкої праці.

Находить якийсь старший чоловік. На його руді синьо-жовта перепаска. На плечах кріс. Одяг у нього цивільний. Се цікавить усіх. Здержуємо його та питаємо, що він за один та яку службу робить. Він усміхається до нас та розказує, що він від учора, себ то від хвилі, коли втікли Поляки, став міліціонером. Починає розказувати події вчорашнього дня. Дві сотні Поляків разом зі скорострілами були в місточку. Розгосподарилися вже зовсім на добре, немов мали остати раз на все. Їх певність себе, а радше, сказатиб, безличність, дійшла до тої степені, що вони не забезпечили себе навіть полевими заставами від нас. Вже хочби з чисто військових оглядів вони повинні були се зробити, бо були остан-

ньою частиною, найдалі висуненою в сторону ворога. Та дорого заплатили за свою сміливість. Частини п'ятої сокальської бригади першого корпусу, не стрічаючи ніде сторожів, із усіх сторін вдарили на ворога, який нічого не сподівався. А наслідки цього? Кождий в приближенню може собі представити, хочаб навіть і не мав ніколи нічого спільного з військом. Хто з ворогів мав іще хоч трохи щастя, то сим разом уратував своє життя. Інші застелили своїм трупом вулиці місточка Копичинець.

Ворожа команда в Теревовлі вислала негайно поміч, а радше відсіч в силі цілого куріня. Одначе ся горстка не була в силі сприти напору галицького війська. За ліском по обох сторонах гостинця, що веде з Копичинець до Яблонова та Сухоставу, розвинувся ворожий курінь в розстрільну до протинаступу. Йому на зустріч виступив курінь сотника Чайки з V-ої сокальської бригади, I корпусу. Він розбив одним розмахом ворожі ряди, що панічно подалися взад. І діялися тоді річі, в які тяжко повірити, а які відбулися дійсно. Малі діти, хлопці та дівчата, пасли корови на пасовиську. Коли побачили нашу розстрільну, що йшла до наступу, покинули худобу та чимскорше полетіли на наш бік. Не боялись кулі, які густо прошивали воздух та своїм... ссг... нагадували перелігаючий рій шершеня. Разом із розстрільною йшли діти цілий час, зимаючи своїми батіжками. Було вражіння, що се нагінка на полюванні виполошує дикого звіра. Поляки поспішно подалися взад, полишаючи Яблонів і Сухостав.

Лице міщавина, який се розказував, аж сяло радістю. Можна було прямо читати з його лица, що се справляв йому невисказану втіху. Попращався з нами та бажаючи нам щастя, пустився в дальшу дорогу, свідомий свого обов'язку.

— Бах! Бах! Бах! — потрясло воздухом. За хвилину янов і знов Вслухуємося. Раз трохи, майже незаметно, слабше, то знов сильніше. Стріляють наші й ворожі гармати. Вправлене вухо добре розрізняє, котрі стріли ворожі, а котрі наші. Навіть і віддаленне дехто вже оцінює.

— Се вже певно під Теревовлею стріляють — говорить старший десятник, який стоїть поруч мене.

— А чому ми не йдемо далі? Не були на празнику під Копичинцями, так готово й без нас покінчитися під Теревовлею. Чи ми все маємо йти позаду? Чи ми вже маємо бути тими найпоследнішими? — нарікає стрілець, по яким видно, що не один раз був уже в бою.

— Ти си и тихо і слухай, що тобі приказуватимуть, а то певно, як прийде до „ангріфу“, то будеш утікати зі страху — картає його той самий старший десятник.

— О, того не побачите, пане старший десятнику. Я був у всіх офензивах над Сочєю в Італії. Там не таке бачив. Що то рівняти те з тим, що було. Тут ідеться немов на вправи в стрілянню гострими кулями. Коби лише було чим стріляти, крби ми мали стільки муніції, що на італійським фронті, то певно поженемо Поляків аж за Сян! — борониться обиджений стрілець.

Приказ іти по сніданню перервав балачку. На півночі не вклав гарматній двобій. Довидаємося, що команда корпусу вже в Су-

хоставі Нас дивує, що так скоро те все посувається вперед. Коли так далі піде, то найдалі за десять днів будемо під Львовом, — або... і Львів буде наш. В очах темніє, думки мотаються, коли згадати, що воно дійсно може так бути й то в таким дуже коротким часі.

В Копичинцях заходить цілковита зміна в нашій групі. Десята бригада підчас першого відвороту понесла великі втрати, так, що була зовсім неспособна до бою. Скомплетувати її не було покищо чим, бо й новобранців не було звідки взяти і воєнного матеріялу теж не було настільки. Тому приказом Н. К. Г. А. залучують групу от. Ляєра й Х. бригаду в одну боеву одиницю, яка від тепер несе назву Х. бригади. Склад її приблизно представляється ось як: Командантом бригади став сотник Кондрацький, чоловік старший, літ около 37, перед війною професор одної з українських приватних гімназій; за часів світової війни був австрійським старшиною від скорострільів. Війну покінчив степенем сотника. Сам понурої вдачі, вигляд лица суворий — можна сказати, трохи зарозуміл. Й не любив відступати від раз наміченого пляну. Добрий бовий старшина, який перед сповненням усякого завдання обмірковував усі можливості й неможливості. Серед стрільців не тішився симпатією — а се лише тому, що не вмів їх собі зеднати. За часів перебування Галицької Армії на Великій Україні, а саме в пору мимолітної злуки з большевиками, став ярим комуністом. Усі добре памятають слова його, сказані в Балті, тодішньому осідку Ч. У. Г. А., відносно українського прапору, що мав на будинку. — Скиньте ту синьо-жовту шмату в болото. Пора вже раз із нею покінчити. Пора вже нам вивісити червоний прапор усіх народів. — Чи був він комуністом у дійсности, тяжко сказати. Одно хіба промовляє за тим, що ним не був — а саме, що в чоловіка в його віці погляди та переконання не змінюються протягом одного дня. Підчас наступу Поляків на Київ та перевороту в Галицькій Армії скрився в Києві, де і остає по нинішній день.

Його адютантом був поручник Маринович. Молодий, однак досить спосібний старшина. Визначався працьовитістю та солідністю у виконуванні своїх обовязків.

Начальником булав був сотник Артур Губер. Німець з роду, активний австрійський поручник, літ около 32. Сам походив із Черновець. Був се тип німецького старшини. Як день так ніч ніколи не сидів бездіяльно. Все можна було його побачити або над військовими картами, або на коні серед частин. Підчас бою місце його було там, де грозила найбільша небезпека. Служив вірно українському народови, подлюбивши його цілою душею. На Україні одружився з Українкою, дочкою адвоката в Житомирі. Катастрофальні нещастя, які стрічали Галицьку Армію, відчував так, як кожний із нас. Остає до останнього вірним українському народови. Разом із останками Української Галицької Армії перейшов Карпати в серпні 1920, шукаючи захисту на чехословацькій території.

В бригаді було п'ять курнів піхоти, один полк артилерії, сотня кінноти, сотня саперів, дві сотні скорострільів та харчева валка. В склад харчевої валки входила теж полева пекарня, яка випікала все хліб для цілої бригади.

Командантом першого куріня був сотник Климкевич, другого, сотник Лисковацький, третього поручник Гамаль, четвертого сотник Романшин, а вкінці п'ятого куріня поручник Дацків.

Командантом артилерійського полку був отаман Карась. Не м'ю перейти далі, щоб не сказати кілька слів про цього чоловіка, який може бути взірцем для кожного українського старшини. Придніпрянець із Полтавщини родом, активний російський старшина, літ не більше 32. Веселої, лагідної вдачі, знаменитий боввик, був люблений усіми стрільцями і старшинами, як рідко хто. До Української Галицької Армії вступив у самім початку її формування. Полк його тішився найбільшою славою в І. корпусі. При Українській Галицькій Армії лишився до самого кінця. Згинув трагічною смертю підчас відвороту польської армії з України, в нечаянім нападі большевиків на Проскурів.

Командантом одної з батерій його полку був поручник Галан, другої поручник Ліщинський, третьої четар Козак, четвертої поручник Болешта, що помер на п'янистий тиф біля Бердичева.

Командантом одної скорострільної сотні в числі 18 скорострільів був поручник Кетмер, другої в силі 8 тяжких і 4 легких скорострільів четар Квасниця. Сотнею кінноти командував четар Алексєвич. Складалася вона зі 120 іздців. Телефонічно-телеграфічною сотнею командував хорунжий Шекета, а харчевою валкою краз із полевою пекарнею проводив четар Іляріон Гриневецький. Була ще й сотня саперів, про котру я вже раз згадав, а командував нею четар Фрей.

Подати точно боввий стан бригади трудно — а се тому, що він дуже часто змінювався. Чим далі посувалася бригада вперед, тим більше боввиків прибувало, тим сильніші ставали куріні. Одначе зовсім певно можна сказати, що боввий стан курінів усе змінювався між числами 1000—700 стрільців.

У хвилі одначе, коли бригада була в Количинцях, її боввий стан піхоти не перевищав числа 2000 людей.

Була година коло 10. ранком 10. червня, коли прийшов приказ негайно йти далі в похід. Куди підемо, ще ніхто не знав — та кожного тішило, що підемо вперед.

Одна мить — і ціла бригада стояла в батавах, готова до походу. Куріні піхоти на самім переді, відтак скорострїли на возах, опісля артилерія, а на кінці інші частини та обози.

— Ходом руш! — і ціле море людських голів ритмічним рухом подалося вперед.

Виходимо за Копичинці гостинцем в напрямі на Яблонів—Сухостав. Перед нами, куди не глянь, ішло походом українське військо. В рові при дорозі звертає увагу кожного свіжо викопана могила з маленьким похиленим хрестом. На хресті прикр'плено біла картка палеру, а на ній напись: „Розстріляний за грабунок“. На душі робитьса моторошно — немов лячно. В ухах усе давонять слова „розстріляний за грабунок“.

— Отак і повинно бути! Коли хто грабить у такий час, так одинока кара для нього смерть! — чути голоси зпоміж рядів.

Небо затягнулося чорно-оловяною хмарою. У відступах часу падуть великі каплі дощу. Входимо в лісок, що лежить в половині дороги: Копичинці—Сухостав.

(Далі буде.)

П. В.

Болинь під військовим варядом Галичан 1919 р.

(Продовження).

Ось ті причини, що наглили мене до постійного поспіху. Та вижидана хвиля мала наспіти аж завтра ранком. По освященню Радивилова я мавби бути близько своїй головної цілі й роздумувати, куди метнутися далі — хоч усі вважали мов завдяки словенним, а перший успіх у Радивиліві при переговорах дав основу декому до зазвисті й то на місце недавньої ще злорадності, коли положення являлося невияснене й неабияк помотане.

Коли ми вечером лягали на спочинок, було все готове до походу у Треба було виспатися за останню ніч у Бродях, бо хоч Радивилів перестав бути пострахом, то все таки ми не думали, що будемо там нудьгувати з безділля.

Слідуючого дня ми стали вчасним ранком лагодитися в дорогу. Ще раз поставив мені поручник Шостак домагання, щоби перед походом іще вбрати і вбути його людей. Щоб се перевести, треба було прогайнувати кілька днів, аж наспіють однострої зі Золочева, а замовити можна їх було так само з Радивилова. Виходу з Бродів виждав я з лихорадочною нетерплячкою. Я став побоюватися, що по сім домаганням вирине ще не одно, а за сей час готов Радивилів, по відході першого волинського полку, перетвориться у дійсне гніздо ворохошників. Під впливом таких думок пішов я — хоч нерадо — на гору до Повітової Команди. Сотника застав я при урядуванні. Він очевидно не сподівався мене і всупереч попереднім нашим стрічам стояли ми хвилюк проти себе, наче відгороджені, не то нехиттю, не то хованим недовірем.....

а на дворі чекали готові до походу відділи. Тому я без довгого вступу спитав повітового команданта:

— Що ви зробилиб, пане сотнику, якщо хтобудь із моїх людей відмовивсяб виповнити мої прикази?

Заскочений таким питанням видивився на мене сотник і сідаючи до перерваної писанини, заявив спокійно:

— Якщо забажаєте, то я арештую його й відставлю до Золочева.

— Добре — відловив я — з сього я, здається, й зараз користатиму!

— Кого хочете арештувати? — питав сотник.

— Пор. Шостака. Якщо він явиться по моєму відході, то се буде знак, що він виломився зпід моїх приказів. Прошу тоді відставити його до Золочева!

Сотник хотів іще щось сказати, та я вийшов до своїх відділів.

Морозний ранок не давав стрільцям устояти на однім місці. Зимно пробиралося через зношені австрійські однострої. Підтанцювуючи, стрільці розгрівали ноги і вдаряли з розмахом рукою об руку. Команданти підвідділів віддали звіт і негайно по сім рушила передня сторожа в силі одної чети, а за нею у відповіднім віддаленні піхота, скоростіли й обоз. По виході з Бродів оставовилася передня сторожа, щоб набити кріси та вислати по-

перед себе кількох людей, т. зв. ч.лову сторожу. Крім забезпечив я на цілі перестерегти свій командний склад, що легкий похід до Радивилова не повинен означати, що так само піде без труду й далі.

Настрій у стрільців був бадьорий, мороз зарум'янив молоді стрілецькі лиця і скринів під такт похідного темпа. Похід відбувався спокійно, „ворог“ не показувався, бо покищо його й не було. Так дійшли ми аж до самого Радивилова без пригоди.

Радивилівці були вже очевидно певні нашого приходу, оглядали гуртками „галицьке військо“ та, забуваючи модне хоч хибно поняття „свободолібія“, хвалили порядок і гарний рівний похід частин. Дивувалися, коли замість диких салдатських вигуків почули гарні, свої українські пісні. Так зустрічав Галичан удруге Ракилів. Та се ніже і приязне почування годі було вважати трішки; хіба колиб його постійно піддержувати піснями та відосібнити тих схвильованих мирних людей від злих агітаторських духів, що за большевицькі гроші підсичували ворожнечу й ширили внутрішній заклот та ловили в мутній воді для себе рибу.

Що приміщенню відділів треба було виробити подрібний плян діяльності, взяти під сторожу важніші точки, як: будівлі, склади й залізничий двірець, подбати про лад та порядок, про службу безпеки і прилюдного спокою. Для стрільства найшлося місце в кількох господарствах із порожніми хатами. Соломи доставила місцена громадська управа, а старшини, що примістилися в осередку занятих під військо будинків, у жовтім двірці відсутної ділички, мусли спати на визначених із лічниці полевих носилках.

Команду міста передав чотареві Одовійчукови, який зараз — же розліпив на телеграфічних стовпах біту на машині відозву до населення, зясовуючи коротко ціль нашого приходу. Підкреслено також користь ізза злуки з Галичиною через сіль і нафту та заборонено під карою волочитися ночами. Крім сього позаведено сторожу перед усіма військовими складами, а на залізничім двірці змінявся в службі що 24 години більший відділ під проводом молодших старшин. Виділено також сильне поготівле, що мало стояти на першій поклик чергового старшини та висилано по вулицях нічні стежі.

Біля будівлі команди міста, перед жовтим двірцем місцевої ділички, стояли, вгору дулами, дві козацькі гармати без замків; одначе ходила чутка, що Радивилівці переховують замки й багато стрілива та всякої іншої зброї. Далі біля роздоріжжа на площі стояли рівними рядами сотки полевих подвижних кухонь, із яких повибрано та повідкручувано дрібніщі части, а головню накривки та кітля, що надавалися знаменито до „гонення“ самогонки. За дорогою містився проти команди міста малий відділ місцевої міліції з виборним „зводним“ — четовим, які зараз і зголосили домагання, щоби роззброїти негайно жидівську міліцію, якій видано свого часу зброю задля самооборони. На узасадненне сього доносу подавали недбалість і надухиття в несенню служби, чванливість і вічні погрози та вимушення, вкінці партійність і сторонництво. Як примір наводили декілька випадків, коли жидівські міліціонери,

замість рішучого виступу, поскривалися за доми й віддавали у воздух стріли. Небавком наспів очевидно протидинос із жидівської міліції. Місцеві міліціонери на їх думку зайві, бо там не служба на першій місці, лише п'ятика та „жалування“ — платня — та що в них хабарництво, річ буденна. Як найповажніший закид видки нули місцеві Жидки обвинувачення, що радивилівська міліція брала участь у роззброюванні галицьких сотень, а й тепер агітує проти Галичан між населенням, підготовляючи поновний напад. Так перехрещувалися доноси і здогади та обопільні обвинувачування, а на загал по думці безсторонніх людей ціла справа представлялася так, що „яке їхало, таке здибало“ й о скільки „одно вісімнадцять, то друге без двох двадцять“.

З вирішенням сеї справи не було мені спішно. Щасливий, чи навпаки, нещасливий випадок жодіг мені позбутися зайвої тепер мені жидівської міліції. При чистці кріса застрілив міліціонер ненароком рідну сестру, чим дав найнаглядніший доказ, що не зміг уживати зброї. Негаймо скликано цілий їхній відділ, забрано кріси й наботі й відпущено домів. Винуватця оставлено теж по списанню протоколу на вільній стопі, бо зі судівництва не осталося там ні сліду. Ліквідацію непогрібної також волосної міліції оставив я аж до авдієнції в отамана Оскілка.

У справі списання величезних радивилівських складів надіслала жені О. В. К. Золочів харчового старшину поручника Бежинського. Та дуже скоро він згубився серед накопиченого майна й опустивши безрадно руки, нарікав постійно, що подібна праця вимагав кілька місяців часу та двох-трьох помічників, супроти чого чекав, як у нас кажуть, аж робота перелотиться.

Тимчасом стали прояснюватися й наші відносини до Радивилівців. Непрошеним посередником був і тут згаданий вже передше Мацюк. Він лебедів і трясся, прочуваючи і предвиджуючи постійно якесь нещастя, змову до нападу, розбій, а що під впливом його доносів і пересторог стрівожено кілька разів непотрібним поготівлям цілу залогу, перестали ми вкінці звертати на нього увагу, вважаючи його хорим. Радивилівці бачили, що з нашої сторони робиться все, щоб не дати себе вдруге заскочити; їх ми лишили в спокою і тому віддала всяким смільчакам охота дразнити Галичан.

Серед сих помотаних і нетрівких тодішніх відносин являлася жодя правильна й карна військова частина не лише сторожем ладу й порядку та оборонцем навіні, але також рішаючим чинником, свого роду судом у всяких спорах і правіжах, нераз аж таких дрібничкових, що обсяг ділання військових частин, навіть мимо проголошеного стану облоги, сягав задалеко. Все те діялось одначе на домагання самого населення, а відмова потягала за собою самочинну відплату, пімсту, народній суд, а вкінці й самосуд. Через постійну зміну й коротко-тривалість жодної влади перестали на рівні з іншими урядами працювати й суди. Всякі доноси і списані протоколи оставали без відповіді, без розгляду, хочби діло було не знати яке пекуче. Цивільні влади, до яких відсилали військові частини людей зі скаргами, вмивали від усього руки. Вмавлялися

недостачею сил і повновласти, хоч властивою причиною було все побоювання, що при зміні курсу не занедбають покарані відбутися над „власть мавшими“. Другою, не менше важною причиною був страх перед накопиченням неполаджених справ. Зачіпивши одну, требаби братись за другу, по нових прийшли на чергу давні й найновіші, а вкінці й такі справи, в яких домаганься слушною вераз ревізії, бо рішинець запав приміром за часів гетьманської влади й не рідко давній виновник міг стати обжаловуючим, особливо, коли брав у асть у повстаннях і міг указати на свої, все, розуміється, переборщені заслуги. Військові частини поладжували наскоро, без довгих короводів, найбільше лекучі справи, й то переважно такі, що мали запобігти якимсь поважнішим наслідкам, або послужити відстрашаючим приміром. Міське населення переконалося вкінці, що Галичани не прийшли до них у злих намірах. Першого дня нашого приходу своївся один незамітний випадок, який наводив мене на здогад, начеб поза ворожими, а радше здержливими відносинами, місцеве населення не мало наміру прикладати до нас иншої мірки, ніж до всяких инших чужинців-наїзників! На першій місці в них завжди являється засада: „Свого не дамо й чужим, якщо властяться, не погордим“. По приході до Радивилова ми не вспіли зладити зараз старшинської харчівні, тому по спожиттю стрілецького пайку а полевой кухні мені захотілося вступити до одної з гостинниць на чай. До гостинниці з ческим властителем біля двірця було задалеко і я вступив до першої, яку стрів по дорозі. В переході до ліпшої кімнати заступив мені дорогу відпитий гурт „леворуціонерів“ із найновішої партії „не журись“, за яких вони себе представили. Темою їхньої балачки були Галичани. Намагалися вгадати, чого вони прийшли, яка з сього шкода й користь, які наслідки потягне за собою знесення кордонів, яке становище Галичан до місцевого населення, до урядів і установ, до існуючого устрою і влади большевиків і співчуваючих і т. п. Мене вважали лише Галичином і ставили безцеремонно запити, не завиваючи нічого в паперці. Рад-не-рад я мусів відповідати, а властиво відгризатися на їх злобні дотинки та безвиглядні предсказування. Я знав добре, що колиб вони дізналися, що саме я в командантом цілої залоги, не говорилиб вони всього так щиро й отверто, а з недоговірок і натяків нашого скритого дядка годі багато второпати. Я далекий був від наміру переконувати сю товпу, а побідою в балачці вважав я звичайно се, коли говірливим горожанам забракло на якубудь тему нових закидів і запитів і вони переходили до другої, запечатуючи обговорене питання приговоркою: „Та чорт його знає. Воно звісно, що хто лише прийде, каже: дай, от поживемо, побачимо!“

Щоби звільнитися вкінці від тих „розмітінгованих“ Радивилівців, спрямував я балачку на користи, які дасть їм Галичина через доставу соли й нафти, що творили на Великій Україні найголовніші предмети спекуляції по небувалих цінах іза своєї рідкості. Се було болюче місце. Ціла товпа слухала тихо моїх слів, вдоволення малювалося кождому на лиці, так, що навіть самі не хотіли роз-

віяти чару тих сподіваних користей за скромними сумнівами. Час-від-часу потакували лише, або просили о докладніші пояснення і о речивець майбутнього сповнення сих обіщанок . . . Нараз вирвав один із кишені пістоль і вимахуючи ним мені перед носом, став гукаги:

— Але не важтеся нас обманювати. Бо от смотріть! — а та-ях пістолів у нас більше! А й вінтовки (кріси) та гармати з набо-ями переходуються в нас! Горе вам тоді! —

Я носив австрійський старшинський плащ із розділеним для згоди „драгоном“, через що міг носити пояс із пістолем під плащем по блоаї, так, що й неазмітно навіть було, що я при зброї. Впрочім погрози сі були без аначиння, бо сам гер-й ледво держався на ногах. Також у гурті слідно було несмак, викликаний сим ви-ступом. Із мого поручення билася якраз у сія хвилі в команді міста на машині заборона и-шення зброї та її стягання, заборона ходження ноцями й т. д., тож я знернув в асникови пістоля в при-яаний спосіб увагу, що Галичани видяють наказ відносно видачі зброї й тоді заберуть і сей гарний пістоль та ще і йому самому дещо перепаде. Мою пересторогу одобрив гурт однодушно. Під-хмелений став далі відгрожуватися „народною волею“ й тим по-дібним, а я, щоб вивинутися з гурту, став оглядати пістоль. Удав здинованне, що се не звичайний нагін, лише „гам риканський“, хоч дуже сумніався, чи власник сього дрогого пістоля був хоч у часті ознакомлений із його складним механізмом. Розмова замовкла. Гурт мнявся на місці й зиркав у сторону шинкуючого господаря. Забава видно не була ще скінчена, девіз партії „не журись“ не був сього вечера проведений. Я віддав пістоль та замі-сть іти до ліпшої кімнати на чай, завернув у своє приміщення. Гурткови з партії „не журись“ доставив я мимохіть теми до балачи на кілька вечерів, а сам мусів подумати, щоб уже перші зарядження змагали до веднання Галичан і тутешніх, та щоби своїми розмірами були до переведення в життє, бо в противнім випадку ми сталисяб подібними до численних наших попередників, що ви-давали, прийшовши, цілі гори програм, розпоряджень і наказів під ріжними погрозами, „вплоть до разстрела“ — а по відході лишали по собі лише безладде і кпини серед населення, як також зневіру в усяку владу, а нерідко й розчарованне та й ворожий настрій до своїх військ, які стягнули або зареквірували при від-ході дещо збіжа, звичайно доривочно, що попало під руки, без порозуміння з відповідними місцевими чинниками й без звичного в таких випадках рівномірного розділу „разверсткі“.

(Далі буде.)

Вп. Передплатників в Чехословаччині просимо отсим замов-ляти і складати передплату на наш часопис у „Самопомочі“ в Йозефові на конто „Українського Скитальця“ у Відні.

Брат знад Дніпра відгукується!

Берлінські часописи з 6. листопада подають такі телеграми з Харкова: „Ціла преса Радянської України почала остру кампанію проти Польщі з приводу подій у Східній Галичині. Часописи люто атакують Ляхів і домагаються від радянської влади активного виступу проти ляхцького варварства в Західній Україні. 'Вісти' пишуть, що цілий 35 мільоновий український нарід зубами скрегоче з люти на вид кривавої мартирольої Галичан. Україна ніколи не зречеться прилучення уярмленних Польщею дітей своїх у Східній Галичині. У всіх більших містах Радянської України відбуваються демонстрації за визволення Східної Галичини. В Харкові промовляв демонстрантів представник Українського Центрального Виконавчого Комітету, який між иншим сказав: „Дим з горячої крові Східної Галичини кличе донеба про пімсту; кров мурдованих на смерть братів на Схід від Сяну впаде на польських катів і їх потомство. Зложім, товариші, обіт, що не скорше спочинемо, аж пімстимо сю кров і Карпатська Україна буде творити одно нерозривне тіло з нами! Такі самі демонстрації з пристрасними національними промовами відбулися в Києві, Полтаві, Одесі і Кременчузі. Влада всюди ставиться прихильно до сього національного руху, який носить стихійний характер і довів до з'єднання партійно-політичні табори“.

В—К, пор. У. Г. А.

Підстаршинський гурток

українського військового табору в Йозефові.

„Еміграція — се відчахнена від матірнього пня галузка, яка скорше чи пізніше зівяне“.

Сими словами очеркнено недавно в часописних стовпцях і нашу теперішню еміграцію. І коли хто відчув трагізм, який криють у собі ці важкі слова, то будуть се безперечно в першій мірі сі борці-ізої, що в розгарі безпощадної боротьби покинули непобіджені свій рідний кровю зрошений чорнозем, аби виждати на скитанню слушного часу.

Довгий та одноманітний сей час під чужим небом, тяжке й невиносиме се вічне виждання. Сумнів і зневіра снуються слідом скитальців, закрадаючись уперто в їхні схвильовані серця...

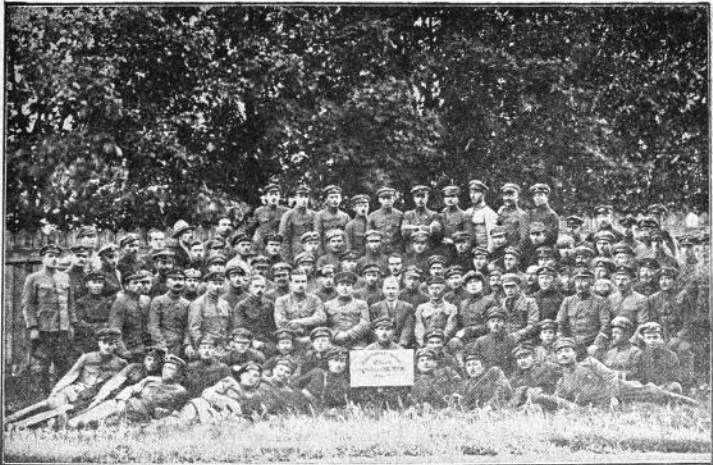
Так, се відчахнена від рідного пня галузка!

Та, чи зівяне вона на чужині, чи стане колись прикрасою матірнього пня, про се ще передчасно говорити.

Щоб не нидіти в безділлю, відбувала Українська Бригада зараз у перших часах свого побуту на чесько-словацькій території правильні військові вправи, основувала старшинські й підстаршинські курси, працювала над військовими підручниками, термінологією й т. п. Побіч того розвивав свою діяльність

і Культурно-Просвітний Кругок, улаштуючи зібрання й навійськові курси. В українським ліберецьким таборі перебрав КПК. усе піклування духовим кормом таборитів на себе, відкриваючи бібліотеку й численні підгуртки (секції).

З хвилею перенесення Української Бригади та злучення її з ліберецьким українським табором у Юзефові, стала переважати в таборівій праці освітня діяльність К. П. К., а військові заняття зведено до термінольогічної комісії й аплікаторійних гутірок для

Підстаршинський гурток. В середині (гість) ген. Кравс (у цивільну без капелюха) — по правій стороні голова гуртка містостарш. Гриць Трусевич, майор Лисняк, перший покровитель гуртка, сот. Котик, адютант команданта табору. — По лівій стороні заступник голови вахм. Кузів, сот. К. Купчанко, другий покровитель гуртка, пор. Онишкевич, теперішній покровитель гуртка.

старшин. Підстаршини і стрільці горнулися до різних курсів у таборі, старшини виїздили на студії до Праги. —

Так плив скитальцям рік за роком.

Недавні часи козацької слави, перші святочні хвилі народин Української Держави і рястий жертвами кривавий танок затиралися в пам'яті в гарний величній сон, у чудову вимріяну казку.

Три роки нужденного животіння в бараках за кільчастими дрютами, се по бурливих днях кипучого державного життя — ціла вічність. Та праця серед такого таборового життя се тільки, що бистра і свіжа струя в застоялій воді. Особливо товариська праця в гурті відсвіжує і хоронить від зневіри. Тому відрадною появою належить уважати змагання підстаршин, які літом 1921. р. стали

робити заходи коло оснування свого гуртка. По виведнанню дозволу від української команди табору скликано 22. вересня 1921. р. перші основуючі збори під покровом майора Лисняка, відчитано затверджений командою статут і по вписі членів вибрано відділ. Як дуже була потрібна така підстаршинська організація, показалося з промов на перших основуючих і на дальших загальних зборах. Курси, відчити на загальні теми, аматорські вистави займали підстаршин дуже й вони були їх головними учасниками. Та все те не вистарчало, не могло задовольнити їх упові. Наче відрухово відчули підстаршини, що карність і військовий дух припадає в еміграційному круговороті цвіллю, так як іржою прикривається неужива а зброя. В основанім гурті хотіли підстаршини зберегти добрі прикмети українського воїна, зробити підстаршинський гурток забором військової карности й козацького завзяття.

Яка щаслива думка ініціаторів!

Рідний край кривавиться в хижацьких кігтях білого вірла, цвіт українського народу валяється по чужинських таборях. Лише зброя, тільки залізо і кров промостить шлях до кращої долі — а щоб не розвіялася та кріпка віра у свої власні сили, щоб не ослаб у нащадків огонь неустрашимих чубатих дідуганів — треба плекати згадку на найновіші, безпримірні героїства синів землі Осмомисла! З їхніх подвигів належить утворити основу до дальших змагань аж до окончної побіди.

Цікаві головно перші 5 точок статуту, які зясовують ціль гуртка:

- а) Плекання військових чеснот і національної свідомости між підстаршинами.
- б) Плекання товариського життя.
- в) Поглиблювання фахового знання й удержування карности.
- г) Несення матеріяльної допомоги членам гуртка та їх сімі.
- г) Опіка над удовами й сиротами по підстаршинах та несення їм матеріяльної помочи.

Коротка розмірно діяльність підстаршинського гуртка відзначилася особливою рухливістю. 5 звичайних і надзвичайних загальних зборів і 53 засідань відділу — се вимовний доказ, що підстаршини взялися до діла поважно та що крім згуртування членів іде успішна праця.

Із вписового, вкладок, підмог та доходів з уряджуваних товариських забав нагромаджено при ощадній і запонадливій господарці гарний гріш, що в касовому звіті за вересень 1922. дає суму 2603.38 Кч.

Та найбільше зворушливим являється се, що гроші, зложені переважно з 50-сотикової денної платні, мається по точці г) статуту вжити до несення матеріяльної допомоги членам гуртка та їх сімі, по точці д) вжити на піклування вдовами та сиротами.

У влаштуванню свят і роковин та обходів брав підстаршинський гурток усе діяльну участь. Для членів пер дплачує часописи, а гурткова бібліотека зросла до 155 чисел белетристичного змісту, головно історичного.

Найвідраднішою проявою являється одначе добір відчитів і викладів. При тім належить замітити, що як бібліотека гуртка різняється від ріжнороманітної бібліотеки К. П. К. (для цілого табору) своєю односторонністю в історичнім напрямку, так і відчити в підстаршинськім гуртку різняються від загальних, читаних і рамени К. П. К., своєю військовою закрускою. Ось чого слухають радо в підстаршинськім гуртку:

1. Відчит сот. Купчанка 25. V. 1922.: „Підстаршина в національній армії“.
2. На бажання слухачів повторено те саме 2. VI. 1922.
3. Відчит сот. К. Купчанка 9. VI. 1922.: „Відвага й мужність підстаршин“.
4. Вахм. Тріска Осип 16. VI. 1922.: „Прохання й зажалення“.
5. Від 21. VI. до 13. IX. 1922. сот. Яблонський дав 10 викладів службового правилника I. часть і виклад: „Вступні відомости науки поземелля“.
6. Пор. Михайлів 11. IX. виклад: „Значінне артилерії у війні“.
7. Чет. Дольвицький: „Історія Схід. Галичини від найдавніших часів по нинішню добу“.

Нудні теми, скаже дехто! Так, але члени гуртка саме такі теми вибирають. Згадані теми мають вони час від часу в таборі, а про військо гурторять у себе в гуртку.

Сими короткими стрічками не зясовано навіть приблизно всеї рухливої діяльності підстаршинського гуртка. Він має 207 звичайних, 72 спомагаючих і 5 почесних членів.

Зі задоволенням приходить ся ствердити, що шлях, на який ступили підстаршини українського табору в Йозефові, мусить зустрінутися з одобренням цілої військової еміграції, а перші успіхи заслугують уповні на признание. Підстаршини дали сим доказ, що вони по примусовому зложенню зброї не перестали уважати себе й на далі борцями за кращу долю України. А визволення сподіваються вони, як справжні борці, принести на вістрях своїх багнетів!

І тому стане ясним сей нахил до віднови й поглиблення військового знання, до виплекання і збереження товариської єдності і взаємного довіря, а над усе до заховання аж до слушного часу військових чеснот українського воїна, що при вдержанню карности й непохитности у своїх змаганнях доведе їх і нас усіх до бажаної мети.

Тому, щастя Боже, у корисній праці!

Ваш чесний труд заважить певно на вазі долі й буде запорукою нашої повної побіди. Бо які підстаршини, такі і стрільці, така ціла армія!

Домагайтеся всюди „Українського Скитальця“ і ширіть його
межи свояками і знайомими!

Горі імієм серця!

Як іє Літомериць пишуть нам, проголосив у тамошнім українським робітничим відділі ч. 15, на сотенній збірці дня 11. жовтня 1922 р., чел. референт для українських справ при 3. диніїї завяз до добровільного повороту до Галичини. Мовляв — усі принадлежі до Української Галицької АриП можуть вертати до краю без ніяких перешкод.

Та на той завяз ніхто в відділу не аголосився до повороту. Навпаки, стрілецьтво виготомило і вручило референтомі письменну відповідь, в якій недвовично заявляло:

— Ми, Українське Галицьке Стрілецьтво, що присягало своему Народові і Владі служити вірно, чесно і прімірно, не спляжимо свого пра ора, не зложимо ніколи присяги, не відіємо ні на крох від свого святого обовязку й не дамось аловити на ніякі підступні примани.

— Ми, Українське Галицьке Стрілецьтво, що хавлево опинилося поза межами свого Рідного Краю, чуємося й далі тими самими стрільцями, якими були передше. Хоч нас — після міжнародного права — розабрвено й інтерновано, хоч наше скитальче життя — навіть серед прихильного братнього чеського народу — не легке, хоч час при тяжких роботах безконечно довгий і пририй, не забуваємо ні на хвилино: хто ми та що нас жеде.

— Карність, єдність і бодрість не опустить нас.

— До Галичини вернемо лише на приказ своєї владі, своїх командантів, як славне українське військо, те саме, що його не змогли поконтати ніякі вороги.

— До той пори ніхто нас не заманив до повороту під ворожу кормигу. Ми знаємо, до чого ворог змагає. Знаємо, чому він безуважно старается о проголошуванне таких завязів, знаємо, нащо йому потрібний наш поворот; знаємо, чому насильно змушує наших батьків до виборів, чому хоче знищити нашу військову ємірцію.

— Та сорок тисяч могил наших братів, тих живих свідків заваяття в єрвіній боротьбі за волю Народу й роздучливий крик катованих батьків і братів кличе нас не до добровільного повороту на ворожу провозачію, але до правдивої карности й заваяття га до неаломної віри в свою побіду.

Отак відповідають українські галицькі стрільці на ворожі завязи до повороту в рідні сторони, в яких ворог насильно осівся й доте ер св білко гуляє. Отак люблять українські галицькі стрільці свою землю, так розуміють своє завдання, так дають перед світом доказ, чи годяться на окупацію Рідного Краю, на повезоленне власного Народу, так доказують мчиму покірлівість руського людку, якої ще й досі не годна збутися хороблива уява каломороченого наїадника, так говорять вони всім, хто казавби, що український галицький сєданин не доріє до самостійности.

Нарід, що має таких стрільців, не лякається будучности, вона йому ясна.

П. Б.

В останню путь.

День 18. жовтня 1922 р. був холодний, понурий. Над чеським містом Пардубицями нависли тяжкі, сірі хмари і, здавалось, ось-ось пустяться з них осінній, зимний дощ — неспривітня довга слота. Га вулицяї життя мов заммерло. Лиш одна з них, що кеде в військових бараків на міське кладовище, заройлася густо людьми. Старі й молоді поставали й дивляться в сторону бараків. Звідтіля посувався похоронний похід. Попереду почетна чета чеського війська, за нею сотня українських галицьких стрільців, а далі вінці, священник-полевий духовник, домовина, уж аїнські старшини в товаристві делегатів-чеських старшин і цивільних. Позаду знов наші стрільці без крісів, без парального однострою. Ступали твердо й поважно в рішучій постанові, з вірою й заваяттем на лицах. Відпроваджували в останню путь свого друга, що відходив, без щастя, без... В самому варані найкращої весни опускав їх... Відірвався від них, як авіяла нероввинена квітка від галузків дерева... Ще не зачав жити, а вже на віки покидав своїх друзів... відітрав у незвану даль, як перша й неостання жертва, що її привносимо Тобі, Рідний наш Краю, на жертвенник щастя — Волі...

Ще недавно бавився в своїм ріднім селі Гуйську добромильського повіту зі своїми ровесниками-дітьми, недавно ходив із ними до сільської школи, а нині відходить від нас, як борець за Рідну Землю, що з любови до неї віддав своє життя.

Коли 1 листопада 1918 р. проголошено Західно-Українську Народню Республіку, Вік одня із перших оголосився до Української Галицької Армії. Один із перших став у ряди найкращих синів України. Не оглядався на те, що йому заaledво 17-ий рік, що не має ще обов'язку до військової служби. — До коротким військовим вишколі в Самборі голоситься добровільно на фронт і хоробро видержує всі бої під Хировом у групі сотника Федька. Твердо й непохитно стояв молодий стрільчик у рядах боввиків у першій лінії аж до 21. мая 1919 р., до переходу гірської бригади на чехословацьку територію.

По трагічній боротьбі за незалежність Галицької Держави олинився на чеській землі, в Німецькім Яблоннім. Він не закладає рук, не скучає в безділлію й не тужить у безнадії. Приліплений до 2. п. п. голоситься до підстаршанської школи та кінчить її з найліпшим успіхом. Вартість життя, гордість і самосвідомість вступають тоді в нього.

Зі школи виходить перенятий військовим і патріотичним духом, таким остає цілий час у робітничім курні в Пардубицях аж до дня 13. ливня 1922 р., коли, занепавши на грудну недугу, відійшов до лічниці, з якої вже більше й не вернув.

Умер дня 15. жовтня 1922 р.

А недовго перед смертю писав у послідньому листі до родичів: — Не гнівайтеся на мене, Тату, та й Ви, Мамо. Я, хоч і хорий, до дому не поїду — навіть умирати там не можу. Знаю, що ви хотілиб неба мені прихилити, але я сиджу тут лише з любови до Вас і до цілого нашого Народу. Яж стрілець Української Галицької Армії, яка має принести Вам Волю. Не можу добровільно класти свої руки у ворожі кайдани, які я присягав розривати; не можу арадити навіть тоді, коли лежу немінний . . .

Поїзд посувався похоронним кроком вперед, аблизався до кладовища. Сотки ніг ступало разом до такту жалібних маршів, сотки думок гнало стрілою в Рідний Край, гляділо на теперішню його пожежу, дивилося на муки своїх Рідних і присягало безмежно любові й посвяти для них, присягало відноу й же, тав себе самих . . .

На чужому кладовищі, між чужими, положили його до вічного сну . . . І чужою землею прикрили . . . лише своєю піснею, лише своїм словом працювався а Ним . . .

З останньої хвилі.

Львів. Трибунал лаяцького окупаційного суду присудив Степана Федака на 6 років, Паліува, Матчака, Яремійчука й Зиблікевича на 2 і 1/2 років і Штика на 1 1/4 року тяжкої вязниці. Інших обжалованих звільнено. Оборонці внесли відклик від сього засуду. — Коли вже обжаловуючі засядуть на лаві обжалованих перед трибуналом українського народу?

Свято 1. листопада 1922 р. в українськім робітничім відділі в Берні.

Четверті роковини відродження Галицької Держави відсвяткували українські робітничі відділи в Берні спільно а „УМСА“ й „Українською Академічною Громадою“ в „Грдлічкових“ бараках святочною академією, яку розпочав сот. У. Г. А. Корнило Купчанко гарною й обдуманною промовою, язасовуючи всі події за цілий час іstownання Західно-Української Народньої Республіки та вказуючи на потребу видержання українськім галицькім військом на дотеперішнім становищі.

За промовою пішли пісні й декламації, а закінчено свято гимном.

Хоч у бараку, відбулося свято дуже поважно й величаво, полишаючи в душі кожного учасника заваятте.

До поваги й величі свята причинились немало високі чеські гості, як отруйний командант для Моравії і Шлесія генерал Подгайський, командант артилерії генерал Білі, відпоручники чсл. полків у Берні та багато чсл. старш н і стрілецька.

Крім чеських гостей явилися на свята відпоручники студентської організації Болгар та Югославія, а болгарський відпоручник зложив іменем болгарської Академічної Громади привіт і бажання скорого визволення нашої Батьківщини зпід в рожего ярма і скорого повороту на Рідну Землю.

По відспіванню гімну подякував сотник У.Г.А. Зедек обидвом чсл. генералам за участь у святі іменем українських робітничих відділів у Берні, а іменем Української Академічної Громади в Берні подякував усім гостям хорувий У. Г. А. Шебунчак.

Виказ жертв.

(Продовження.)

На фонд „Рідна Школа“ в краю зложили в чеських коронах: Культурно-Присвітний Кружок при робітничім відділі в Міхальовіцах 300, Степан Черниш 60, Павло Черниш 30, Микола Скворонський 60, Іван Колодрубський 130, Іван Сернівка 20. Українські робітничі відділи: ч. 27 в Пардубицях 303, в Мукачеві 44, ч. 10 в Ружомберку (чет. Пелех) 17, ч. 49 в Жіліні (чет. Павлішин) 80, в Ужгороді (пор. Мудрик) 50, в Пардубицях (сот. Рудайський) 600, в Терезині (К. П. К.) 188, ч. 6 в Ружомберку 20, в Мості (чет. Бобкін) 300, в Березоні (сот. Семенський) 310, в Літомерицях 95, ч. 21 в Мільовіцах 90, в Німецькім Яілоннім 150, у Праві (сот. Федик) 572, в Комарні 45, ч. 36 в Берні 92.50 (на останню суму зложили: дес. Тепчук Іван 5, дес. Івашко Косма 3, ст. стр. Вівчарик Гриць 3, ст. стр. Назарко Михайло 3, ст. стр. Карпак Олекса 2, стрільці: Бобела Семен 4, Чіхрак Михайло 2, Филипчук Михайло 3, Гиник Михайло 2, Грицюк Іван 3, Грмак Василь 3, Гануляк Василь 2, Глодан Яків 2, Хмілья Василь 4, Яцишин Юрко 3, Якимець Никола 2, Кухар Гриць 1.50, Климяк Михайло 2, Конобій Микола, Коропкевич Іван 2, Коник Дмитро 1, Лютый Степан 2, Максимяк Іван 3, Маруцак Микола 3, Петрах Павло 3, Процяк Степан 3, Рога Осип 2.50, Равлик Іван 3, Сопрун Павло 3, Слободян Никола 3, Солицький Володимир 3, Татомир Максим 2, Татарчук Атанас 2, Тимчук Василь 0.50, Трач Гриць 3, Триснюк Іван 1. Робітничі відділи: ч. 10. Ружомберк (чет. Пелех) 12, ч. 36. Берно (пор. Цурковський) 74.50, робітничий курінь Терезин 853, лічниця Терезин 67, робітничий відділ Мост: 300, робітничі відділи: ч. 6. Ружомберк 12, ч. 3. Братіслава 135, ч. 49. Жіліна 85, робітничий відділ у Літомерицях: 300.

Оповідки:

За одну петітову стрічку в Австрії 1000.— К.; в Чехословащині 1.50 Кч. Товстим друком потрібно.

Хто знавби докладну адресу Жидівського Курія в Тернополі, який останніми часами перебував в Індіях, звольте оголосити Управі „Самопомочи“ в Йозефові, Чехословаччина. 2—2.

Справленне важнійших друкарських похибок в 19. ч. „Українського Скитальця“.

Сторона: 29.—9. і 10. стрічка в долині, поручник Олинець Іван, замість 330.— має бути: 330.50; осма стрічка в долині, поручник Ортинський Омелья, замість 126.— має бути: 126.50. Сторона 30.—25. стрічка в гори, рах. чет. Савка Пилип, Прага, замість 1500.— має бути 15.—. Сторона 31.—7. стрічка в гори, замість Галицький — має бути: Галицький.

На першій сторони взадної окладники в касовім звіті: „Самопомочи“ в рахкодах належить справити:

III. Зачет на справленне протезів для інвалідів:	500 Кч.
IV. Удержанне української диточої школи:	177 „
V. Адміністрація:	800 „
Сальдо:	5318 „ 80 с.

Вдавець: Український Військовий Допомоговий Комітет у Відні. Відвічальний редактор: Д. Гугель, в друкарні „Адрія“ тов. з обм. пор. у Відні.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я :

За цілу сторінку в Австрії 150.000, $\frac{1}{2}$ 75.000, $\frac{1}{4}$ 38.000, $\frac{1}{8}$ 19.000, $\frac{1}{16}$ 10.000 К.
За цілу сторінку в Чехословаччині 300, $\frac{1}{2}$ 150, $\frac{1}{4}$ 75, $\frac{1}{8}$ 38, $\frac{1}{16}$ 20 Кч.

В редакційні тексти потрібно.

**Пам'ятайте на допомогову
централю для частин
Української Галицької Армії,
що перебувають поза межами Рідного Краю!**

А Д Р Е С А :

„Самопоміч“. Український військовий табір у Йозефові.
„Samopomitch“. Ukrajinský vojenský tabor v Josefově.
„Samopomitch“. Ukrainian military camp in Josefow.

Č. S. R. Europe.

2—4

Надсилайте матеріали до
„Пропамятної Книги“
еміграції земель З. У. Н. Р.
Речинець кінчиться 30. лист. 1922. р!

А Д Р Е С А :

Культурно-Просвітний Кружок Укра-
їнського військ. табору в Йозефові,

Č. S. R. Europe.

2—2

Читайте й передплачуйте одинокий багато ілюстрований двотижневик і найбільше поширений часопис між українською еміграцією в Європі й Америці:

Український Скиталець

Орган військової еміграції земель З. У. Н. Р.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

З нього довідаєтеся з яким героїзмом і самовідреченням боровся Український Нарід Галицької Землі за державну самостійність та побачите унагляднені в численних ілюстраціях всі Його визвольні змагання! Читайте самі і своїх дітей учить пізнавати гордість і непобідимість свого Народу!

А Д Р Е С А:

„Ukrajinskyj Skytalec“

Wien XVIII., Ferrogasse 31. Austria, Europe.

1-3.

В кінцем грудня с. р. вийде з друку

✧ К а л е н д а р и к ✧ Українського Скитальця на 1923 рік.

Календарик Українського Скитальця буде найцікавіший змістом і найдешевший ціною з усіх видань, які до тепер появилися.

1-3.